VISPĀRĒJĀS TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2012. gada 27. jūnijā *

Konkurence — Aizliegtas vienošanās — Paškopējošā papīra tirgus — Cenu noteikšana — Lēmums, ar kuru konstatēts LESD 101. panta pārkāpums — Lēmums, kas pieņemts pēc tam, kad atcelts pirmais lēmums — Mātessabiedrības, kas tiek uzskatīta par tiešo izpildītāju, atzīšana par vainojamu pārkāpumā — Likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma princips — Tiesiskā drošība — Sodu individualizācija — Lietas taisnīga izskatīšana — Vienlīdzīga attieksme — Saprātīgs termiņš — Tiesības uz aizstāvību — Naudas sodi — Noilgums — Vainu mīkstinoši apstākļi — Sadarbība

Lieta T-372/10

Bolloré , Ergēgaberika [*Ergué-Gabéric*] (Francija), ko pārstāv *P. Gassenbach*, *C. Lemaire* un *O. de Juvigny*, advokāti,

prasītāja,

pret

Eiropas Komisiju, ko pārstāv *W. Mölls*, *F. Castillo de la Torre* un *R. Sauer*, pārstāvji, kuriem palīdz *N. Coutrelis*, advokāts,

atbildētāju,

par prasību atcelt vai grozīt Komisijas 2010. gada 23. jūnija Lēmumu C (2010) 4160, galīgā redakcija, par LESD 101. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/36212 – Paškopējošais papīrs).

VISPĀRĒJĀ TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs N. Dž. Forvuds [*N. J. Forwood*], tiesneši F. Deuss [*F. Dehousse*] (referents) un J. Švarcs [*J. Schwarcz*],

sekretāre K. Kristensena [*C. Kristensen*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2012. gada 1. februāra tiesas sēdi,

pasludina šo spriedumu.

* Tiesvedības valoda – franču.

Spriedums

Tiesvedības priekšvēsture

1 1996. gada rudenī papīra ražotāju grupa *Sappi* iesniedza Eiropas Kopienu Komisijai informāciju un dokumentus, kas tai deva pamatu aizdomām, ka pastāv vai ir pastāvējusi slepena aizliegtā vienošanās par cenu noteikšanu paškopējošā papīra nozarē.

2 1997. gadā Komisija saskaņā ar Padomes 1962. gada 6. februāra Regulu Nr. 17, Pirmā regula par [EKL 81]. un [82]. panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.), veica pārbaudes pie vairākiem paškopējošā papīra ražotājiem, konkrētāk, pie *Papeteries Mougeot*, *Sappi* un citām sabiedrībām, tostarp *Koehler* un *Arjo Wiggins Appelton plc* (turpmāk tekstā – "*AWA*").

3 Ne uz *Copigraph*, sabiedrību, kas darbojas šajā nozarē, ne uz prasītāju, *Bolloré*, tās mātessabiedrību, kurai tā pilnībā pieder, šīs pārbaudes neattiecās.

4 1998. gada novembrī prasītāja cedēja *Copigraph* sabiedrībai *AWA*.

5 1999. gadā Komisija nosūtīja informācijas pieprasījumus vairākām sabiedrībām, tostarp *AWA*, *Papeteries Mougeot*, *Divipa*, *Koehler* un *Copigraph*. Tādējādi 1999. gada 20. decembrī *Copigraph* saņēma informācijas pieprasījumu no Komisijas.

6 2000. gada 26. jūlijā Komisija pieņēma paziņojumu par iebildumiem (turpmāk tekstā – "pirmais paziņojums par iebildumiem"), kuru tā nosūtīja 17 uzņēmumiem, tostarp *Copigraph*, prasītājai – kā *Copigraph* mātessabiedrībai, kā arī *AWA*, *Divipa*, *Papeteries Mougeot*, *Koehler*, *Sappi*, *Stora Enso Oyj* (turpmāk tekstā – "*Stora*") un *Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld GmbH*.

7 Pirmajā paziņojumā par iebildumiem Komisija norādīja, ka tā sakarā ar prasītājas atbildību ir iecerējusi to saukt pie atbildības par to, ka *Copigraph* bijusi aizliegtās vienošanās dalībniece, jo [*Bolloré*] pārkāpuma izdarīšanas laikā bija *Copigraph* mātessabiedrība, kurai *Copigraph* piederēja pilnībā .

8 2001. gada 20. decembrī Komisija pieņēma Lēmumu 2004/337/EK par [EKL] 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/E-1/36.212 - Paškopējošais papīrs) (OV 2004, L 115, 1. lpp.). Šajā lēmumā Komisija vainoja prasītāju pārkāpumā ne tikai kā *Copigraph* mātessabiedrību, bet arī par tās individuālu un tiešu dalību aizliegtās vienošanās darbībās.

9 Ar prasības pieteikumu, kas Vispārējās tiesas kancelejā iesniegts 2002. gada 11. aprīlī un kas reģistrēts ar numuru T-109/02, prasītāja cēla prasību atcelt Lēmumu 2004/337.

10 Ar 2007. gada 26. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 un T-136/02 *Bolloré* u.c./Komisija (Krājums, II-947. lpp.; turpmāk tekstā – "*Bolloré* spriedums") Vispārējā tiesa atzina, ka pirmais paziņojums par iebildumiem nav ļāvis prasītājai uzzināt nedz par iebildumu, kas balstīts uz tās personisko un tiešo iesaistīšanos aizliegtās vienošanās darbībās, nedz arī par faktiem, kurus Komisija bija ņēmusi vērā Lēmumā 2004/337 šī iebilduma pamatojumam, tādējādi šis uzņēmums nevarēja aizstāvēties administratīvā procesa laikā attiecībā uz šo iebildumu un attiecībā uz šiem faktiem (iepriekš minētais *Bolloré* spriedums, 79. punkts).

11 Tomēr iepriekš 10. punktā minētā *Bolloré* sprieduma 80. un 81. punktā Vispārējā tiesa uzskatīja, ka konstatētais pārkāpums varētu izraisīt Lēmuma 2004/337 spēkā neesamību tikai tad, ja Komisijas apgalvojumi nebūtu juridiski pietiekami pierādāmi, pamatojoties uz citiem faktiem, kuri ir norādīti šajā lēmumā un par kuriem attiecīgajām sabiedrībām ir bijusi iespēja izteikt savu viedokli. Vispārējā tiesa piebilda, ka, ja, izskatot lietu pēc būtības, izrādītos, ka Komisija pamatoti ir saukusi pie atbildības

prasītāju par tās meitassabiedrības *Copigraph* dalību aizliegtās vienošanās īstenošanā, tad Komisijas izdarītais pārkāpums nebūtu pietiekams, lai pamatotu minētā lēmuma atcelšanu, jo tam nevarētu būt izšķiroša ietekme uz minētā lēmuma rezolutīvo daļu.

12 Šo apsvērumu dēļ Vispārējā tiesa pēc lietas izskatīšanas pēc būtības nosprieda, ka prasītāja ir atbildīga par savas meitassabiedrības pārkāpumu neatkarīgi no mātessabiedrības tiešas iesaistīšanās un šajā pašā spriedumā apstiprināja Lēmumu 2004/337 tiktāl, ciktāl ar to Komisija bija uzlikusi naudas sodu prasītājai.

13 Sakarā ar apelācijas sūdzību, kuru cēlusi prasītāja, tostarp par tās tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, Tiesa ar 2009. gada 3. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-322/07 P, C-327/07 P un C-338/07 P *Papierfabrik August Koehler* u.c./Komisija (Krājums, I-7191. lpp.; turpmāk tekstā – "*PAK* spriedums") atcēla iepriekš 10. punktā minēto *Bolloré* spriedumu, kā arī Lēmumu 2004/337 tiktāl, ciktāl tie attiecās uz prasītāju.

14 Tiesa uzskatīja, ka tas, ka apstrīdētajā lēmumā prasītāja kā mātessabiedrība ir saukta pie atbildības par *Copigraph* pārkāpumu un arī par personisku šīs mātessabiedrības iesaistīšanos, neizslēdz iespēju, ka šis lēmums ticis balstīts uz tādu rīcību, attiecībā uz kuru prasītāja nevarēja nodrošināt savu aizstāvību (iepriekš 13. punktā minētais *PAK* spriedums, 44. punkts).

15 Tiesa piebilda, ka tādējādi Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, jo tā nav izdarījusi juridiskus secinājumus no sava lēmuma, saskaņā ar kuru prasītājas tiesības uz aizstāvību nav tikušas ievērotas (iepriekš 13. punktā minētais *PAK* spriedums, 45. punkts) un ka tādēļ ir jāatceļ iepriekš 10. punktā minētais *Bolloré* spriedums tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītāju (iepriekš 13. punktā minētais *PAK* spriedums, 46. punkts).

16 Tiesa, pati pieņemot galīgo nolēmumu par šo strīdu, saskaņā ar Tiesas Statūtu 61. panta pirmo daļu būtībā nosprieda, ka pamats, kuru izvirzījusi prasītāja par Lēmuma 2004/337 atcelšanu un ar kuru tiek apgalvots tiesību uz aizstāvību pārkāpums, ir pamatots un ka šis lēmums tādēļ ir jāatceļ tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītāju (iepriekš 13. punktā minētais *PAK* spriedums, 48. punkts).

17 Pēc šīs atcelšanas Komisija 2009. gada 15. septembrī pieņēma jaunu paziņojumu par iebildumiem (turpmāk tekstā – "otrais paziņojums par iebildumiem"), ko tā nosūtīja prasītājai.

18 Šajā paziņojumā Komisija informēja prasītāju par savu nodomu to saukt pie atbildības kā *Copigraph* mātessabiedrību, kā arī par to, ka tā bijusi tieša aizliegtās vienošanās dalībniece (otrā paziņojuma par iebildumiem 7. un 378. punkts).

19 Ar apsvērumiem, kas datēti ar 2010. gada 16. februāri, prasītāja atbildēja uz šo paziņojumu par iebildumiem.

20 2010. gada 23. jūnijā pēc konsultēšanās ar Padomdevēju komiteju aizliegto vienošanos un dominējoša stāvokļa jautājumos un ņemot vērā padomdevēja revidenta galīgo ziņojumu, Komisija pieņēma Lēmumu C (2010) 4160, galīgā redakcija, par LESD 101. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/36212 – Paškopējošais papīrs) (turpmāk tekstā – "apstrīdētais lēmums").

21 Apstrīdētajā lēmumā Komisija ir norādījusi, ka tā labo prettiesiskumu, ko Tiesa konstatējusi iepriekš 13. punktā minētajā *PAK* spriedumā, atsākot procesu no tā brīža, kad šis prettiesiskums radās (apstrīdētā lēmuma 6. un 7. apsvērums).

22 Komisija uzskata, ka otrais paziņojums par iebildumiem ir vērsts uz to, lai labotu procesuālo pārkāpumu, kuru tā pieļāvusi, pieņemot Lēmumu 2004/337. Komisija ir piebildusi, ka šis otrais paziņojums par iebildumiem ir ļāvis prasītājai aizstāvēties saistībā ar tās dalību pārkāpumā ne tikai mātessabiedrības statusā par tās meitassabiedrības *Copigraph* prettiesisko rīcību, bet arī par savu personisko un tiešo dalību aizliegtās vienošanās īstenošanā (apstrīdētā lēmuma 8. apsvērums).

23 Komisija ir precizējusi, ka apstrīdētajā lēmumā tiek ņemts vērā otrais paziņojums par iebildumiem un ka šī lēmuma teksts būtībā ir balstīts uz tekstu, saistībā ar kuru pieņemts 2001. gada 20. decembra lēmums, un ka tajā ir ņemts vērā iepriekš 10. punktā minētais *Bolloré* spriedums, kā arī iepriekš 13. punktā minētais *PAK* spriedums (apstrīdētā lēmuma 9. apsvērums).

24 Saskaņā ar Komisijas 1996. gada 18. jūlija paziņojuma par naudas sodu neuzlikšanu vai to apmēra samazināšanu lietās, kas skar aizliegtas vienošanās (OV C 207, 4. lpp.; turpmāk tekstā – "paziņojums par sadarbību") Komisija papildus 20 % samazinājumam, kurš tika piešķirts 2001. gadā, piešķīra prasītājai papildu naudas soda summas samazinājumu 5 % apmērā (apstrīdētā lēmuma 473. apsvērums).

25 Apstrīdētā lēmuma 1. pants un 2. panta pirmā daļa ir formulēti šādi:

"*1. pants*

Bolloré ir pārkāpusi LESD 101. panta 1. punktu un EEZ līguma 53. panta 1. punktu, piedaloties nolīgumu un saskaņoto darbību kopumā paškopējošā papīra nozarē.

Pārkāpums ir ildzis no 1992. gada janvāra līdz 1995. gada septembrim.

2. pants

Par 1. pantā paredzēto pārkāpumu *Bolloré* tiek noteikts naudas sods EUR 21 262 500 apmērā."

Process un lietas dalībnieku prasījumi

26 Ar prasības pieteikumu, kas Vispārējās tiesas kancelejā iesniegts 2010. gada 3. septembrī, prasītāja cēla šo prasību.

27 Prasītājas prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

— atcelt apstrīdētā lēmuma 1. un 2. pantu, ciktāl tie attiecas uz prasītāju;

— pakārtoti, ļoti būtiski samazināt naudas soda summu, kas tai ir uzlikts ar minētā lēmuma 2. pantu;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

28 Komisijas prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:

— prasību noraidīt;

— piespriest prasītājai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Juridiskais pamatojums

29 Savas prasības pamatošanai prasītāja izvirza sešus pamatus.

30 Pirmais pamats ir par 1950. gada 4. novembrī parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – "ECPAK") 6. un 7. panta un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (OV 2007, C 303, 1. lpp.; turpmāk tekstā – "Harta") 41., 47. un 49. panta pārkāpumu, jo prasītājai uzliktais sods esot noteikts, pārkāpjot likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma principu, tiesiskās drošības principu, sodu individualizācijas principu un tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu. Otrais pamats ir par noilguma noteikumu pārkāpumu. Trešais pamats ir par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

Ceturtais pamats ir par saprātīga termiņa neievērošanu un neiespējamību aizstāvēties sakarā ar laiku, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem. Piektais pamats ir par 1998. gada 14. janvāra Pamatnostādņu sodanaudas [naudas soda] noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK līguma 65. panta 5. punktu (OV C 9, 3. lpp.; turpmāk tekstā – "Pamatnostādnes"), sodu individualizācijas principa un samērīguma principa pārkāpumu un pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi. Sestais pamats ir par paziņojuma par sadarbību, kā arī par samērīguma principa un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

Par pirmo pamatu – ECPAK 6. un 7. panta un Hartas 41., 47. un 49. panta pārkāpumu

Par pirmo daļu – likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma principa un tiesiskās drošības principa, kas paredzēti ECPAK 6. un 7. pantā un Hartas 47. un 49. pantā, pārkāpumu un Eiropas Savienības dalībvalstīs atzītā sodu individualizācijas principa pārkāpumu

31 Prasītāja uzskata, ka Komisija, to sodot kā *Copigraph* mātessabiedrību, esot pārkāpusi pārkāpumu un sodu tiesiskuma principu. Nevienā Padomes 2002. gada 16. decembra Regulas (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [LESD 101]. un [102]. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.), vai LESD normā neesot paredzēta iespēja sodīt sabiedrību tādēļ, ka tā ir aizliegtas vienošanās dalībnieka mātessabiedrība. Tiesiskās drošības princips esot pārkāpts tādēļ, ka mātessabiedrības atbildība neesot pilnībā paredzama. Visbeidzot, ar prasītājas kā mātessabiedrības sodīšanu tiekot pārkāpts sodu individualizācijas princips.

32 Saistībā ar sodu un pārkāpumu tiesiskuma principu Komisija atbild, pirmkārt, ka pārmestais pārkāpums neapšaubāmi ir definēts LESD 101. pantā un, otrkārt, ka prasītāja nevarot noliegt, ka judikatūra ir tiesību avots. Saistībā ar tiesiskās drošības principu – tas neesot pārkāpts. Saistībā ar norādi uz sodu individualizācijas principa pārkāpumu prasītāja neesot ņēmusi vērā mātessabiedrību atbildību par to meitassabiedrībām.

33 Ir jāatgādina, ka pārkāpumu un sodu tiesiskuma princips, kas ir viens no tiesību vispārējiem principiem, kuri izriet no dalībvalstīm kopējām konstitucionālajām tradīcijām, ir nostiprināts arī dažādos starptautiskos līgumos, it īpaši ECPAK 7. pantā (šajā sakarā it īpaši skat. 1996. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-74/95 un C-129/95 *X*, *Recueil*, I-6609. lpp., 25. punkts; 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 215.–219. punkts; 2007. gada 3. maija spriedumu lietā C-303/05 *Advocaten voor de Wereld*, Krājums, I-3633. lpp., 49. punkts, un 2008. gada 22. maija spriedumu lietā C-266/06 P *Evonik Degussa*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 38. punkts).

34 ECPAK 7. pantā un Hartas 49. pantā ir noteikts, ka "[n]evienu nedrīkst atzīt par vainīgu noziedzīgā nodarījumā tādas darbības vai bezdarbības dēļ, kas saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā esošajām nacionālajām vai starptautiskajām tiesību normām netika atzīta par noziedzīgu nodarījumu."

35 Šis pārkāpumu un sodu tiesiskuma princips nozīmē, ka likumā ir skaidri jādefinē pārkāpumi un par tiem paredzētie sodi. Šis nosacījums ir izpildīts tad, ja attiecīgā persona no atbilstošās tiesību normas formulējuma un vajadzības gadījumā izmantojot tiesu sniegto tiesību normas interpretāciju, var uzzināt, par kādām darbībām vai bezdarbību tai iestājas krimināltatbildība (skat. iepriekš 33. punktā minēto spriedumu lietā *Advocaten voor de Wereld*, 50. punkts, un iepriekš 33. punktā minēto spriedumu lietā *Evonik Degussa*/Komisija, 39. punkts).

36 Šajā ziņā Tiesa ir atzinusi, ka no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka jēdziens "tiesības" ECPAK 7. panta 1. punkta nozīmē atbilst jēdzienam "tiesības", kas minēts citās šīs pašas konvencijas tiesību normās, un tajā ir ietvertas gan likumdošanas, gan judikatūras izcelsmes tiesības (iepriekš 33. punktā minētie spriedumi apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 216. punkts, un lietā *Degussa*/Komisija, 40. punkts).

37 Tāpat kā nevar tikt apstrīdēts – un tas turklāt nav ticis apstrīdēts –, ka šajā lietā izvirzītais pārkāpums ir skaidri definēts LESD 101. pantā un EEZ līguma 53. pantā, nevar tikt apstrīdēts, ka mātessabiedrības vainojamība meitassabiedrības izdarītā pārkāpumā, jo šīs sabiedrības veido vienu uzņēmumu Savienības konkurences tiesību nozīmē un līdz ar to tiek uzskatīts, ka šī mātessabiedrība ir piedalījusies pārkāpumā tāpat kā tās meitassabiedrība, arī skaidri izriet no Savienības tiesībām saskaņā ar jau par senu uzskatāmu Tiesas un Vispārējās tiesas judikatūru.

38 Savā 1972. gada 14. jūlija spriedumā lietā 48/69 *Imperial Chemical Industries*/Komisija (*Recueil*, 619. lpp.) Tiesa atzina, ka tas, ka meitassabiedrība ir atsevišķa juridiska persona, nav pietiekami, lai noraidītu iespēju, ka meitassabiedrības rīcībā var vainot mātessabiedrību. Tiesa piebilda, ka tā tostarp varētu būt gadījumā, ja šī meitassabiedrība savu uzvedību tirgū nenosaka autonomi, bet gan būtībā piemēro mātessabiedrības dotus norādījumus (sprieduma 132. un 133. punkts).

39 Savā 1983. gada 25. oktobra spriedumā lietā 107/82 *AEG-Telefunken*/Komisija (*Recueil*, 3151. lpp.) Tiesa *AEG* pilnībā piederošas meitassabiedrības rīcības gadījumā vainoja *AEG* tās meitassabiedrības rīcībā, balstoties uz prezumpciju, ka minētā meitassabiedrība ievēroja savas mātessabiedrības noteikto politiku (sprieduma 50. punkts).

40 Savā 2000. gada 16. novembra spriedumā lietā C-294/98 P *Metsä-Serla* u.c./Komisija (*Recueil*, I-10065. lpp.) Tiesa ir norādījusi, ka vienas sabiedrības pret konkurenci vērstā rīcībā var vainot citu sabiedrību, ja pirmā no minētajām savu rīcību tirgū nav noteikusi pati, bet galvenokārt izpildījusi otras sabiedrības dotos norādījumus, it īpaši ņemot vērā starp tām pastāvošo ekonomisko un juridisko saikni (sprieduma 27. punkts). Tiesa ir piebildusi, ka šajos apstākļos Vispārējās tiesas veiktā Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta interpretācija nav pretrunā tiesiskuma principam, jo prasītājiem, kuri tika vainoti par apvienību, kuras pārdod prasītāju preces, pret konkurenci vērsto darbību, saskaņā ar šo tiesību normu tika piemērots naudas sods par tāda pārkāpuma izdarīšanu, par kuru šīs vainojamības dēļ tiek uzskatīts, ka prasītāji minēto darbību ir veikuši paši (skat. sprieduma 28. punktu).

41 Visbeidzot, savā 2009. gada 10. septembra spriedumā lietā C-97/08 P *Akzo Nobel* u.c./Komisija (Krājums, I-8237. lpp., 58. punkts), 2011. gada 20. janvāra spriedumā lietā C-90/09 P *General Química* u.c./Komisija (Krājums, I-1. lpp., 37. punkts), 2011. gada 29. marta spriedumā apvienotajās lietās C-201/09 P un C-216/09 P *ArcelorMittal Luxembourg*/Komisija un Komisija/*ArcelorMittal Luxembourg* u.c. (Krājums, I-2239. lpp., 96. punkts) un 2011. gada 29. septembra spriedumā lietā C-520/09 P *Arkema*/Komisija (Krājums, I-8901. lpp., 38. punkts) Tiesa ir apstiprinājusi, ka meitassabiedrības rīcībā var vainot mātessabiedrību, tostarp tad, ja, lai gan tā ir atsevišķa juridiska persona, šī meitassabiedrība savu uzvedību tirgū nenosaka autonomi, bet gan būtībā izpilda mātessabiedrības norādījumus.

42 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, ar apstrīdēto lēmumu, ar kuru tā ir sodīta tādēļ, ka tā ir mātessabiedrība aizliegtās vienošanās dalībniecei, ar kuru tā veido ekonomisku vienību, nekādi netiek pārkāpts pārkāpumu un sodu tiesiskuma princips.

43 Turklāt un pretēji prasītājas apgalvotajam mātessabiedrību sakarā ar to meitassabiedrībām atbildības nosacījumos nekādi nav pieļauta absolūta neparedzamība, kas, pēc prasītājas domām, esot pretrunā tiesiskajai drošībai.

44 Vispirms – pirms pārkāpuma izdarīšanas laika Tiesa skaidri bija izmantojusi prezumpciju, saskaņā ar kuru mātessabiedrība, kurai pilnībā pieder tās meitassabiedrība, faktiski izšķiroši ietekmē tās rīcību (iepriekš 39. punktā minētais spriedums lietā *AEG-Telefunken*/Komisija, 50. punkts).

45 Turpinot, tādējādi izsecinātais risinājums ir efektīvi turpinot piemērots iepriekš 44. punktā minētajā spriedumā (Vispārējās tiesas 1993. gada 1. aprīļa spriedums lietā T-65/89 *BPB Industries* un *British Gypsum*/Komisija, *Recueil*, II-389. lpp., 149. un 150. punkts; 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-354/94 *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija, *Recueil*, II-2111. lpp., 80. punkts; 1999. gada 20. aprīļa

spriedums apvienotajās lietās no T-305/94 līdz T-307/94, no T-313/94 līdz T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, II-931. lpp., 960., 961. un 984. punkts; 2003. gada 30. septembra spriedums lietā T-203/01 *Michelin* /Komisija, *Recueil*, II-4071. lpp., 290. punkts; 2005. gada 15. jūnija spriedums apvienotajās lietās T-71/03, T-74/03, T-87/03 un T-91/03 *Tokai Carbon* u.c./Komisija, Krājumā nav publicēts, 58.–60. punkts; 2005. gada 15. septembra spriedums lietā T-325/01 *DaimlerChrysler*/Komisija, Krājums, II-3319. lpp, 219.–221. punkts; 2006. gada 27. septembra spriedumi lietā T-330/01 *Akzo Nobel*/Komisija, Krājums, II-3389. lpp., 81.–83. punkts; lietā T-314/01 *Avebe*/Komisija, Krājums, II-3085. lpp., 136. punkts, un lietā T-43/02 *Jungbunzlauer*/Komisija, Krājums, II-3435. lpp., 125. punkts; 2007. gada 12. septembra spriedumi lietā T-30/05 *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 146. punkts, un lietā T-112/05 *Akzo Nobel* u.c./Komisija, Krājums, II-5049. lpp., 60.–62. punkts; 2008. gada 8. jūlija spriedums lietā T-54/03 *Lafarge*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 541.–560. punkts; 2008. gada 8. oktobra spriedums lietā T-69/04 *Schunk* un *Schunk Kohlenstoff-Technik*/Komisija, Krājums, II-2567. lpp., 56.–58. punkts; 2009. gada 30. aprīļa spriedums lietā T-12/03 *Itochu*/Komisija, Krājums, II-883. lpp., 49.–51. punkts, un 2009. gada 30. septembra spriedumi lietā T-175/05 *Akzo Nobel* u.c./Komisija, Krājumā nav publicēts, 91. un 92. punkts, un lietā T-161/05 *Hoechst*/Komisija, Krājums, II-3555. lpp., 59. punkts).

46 Šo pēdējo konstatāciju par tādējādi izsecinātā risinājuma piemērošanu iepriekš 39. punktā minētajā spriedumā *AEG-Telefunken*/Komisija nekādi neliek apšaubīt prasītājas norāde uz ģenerāladvokāta Bota [*Bot*] secinājumu 198. punktu saistībā ar iepriekš 41. punktā (Krājums, I-2239) minēto spriedumu apvienotajās lietās *ArcelorMittal Luxembourg*/Komisija un Komisija/*ArcelorMittal Luxembourg* u.c., jo Tiesa šajā spriedumā (95.–100. punkts) nav sekojusi ģenerāladvokāta priekšlikumiem, kas formulēti šo secinājumu 213. punktā.

47 Arguments, saskaņā ar kuru mātessabiedrību atbildība neesot paredzama, jo tā esot balstīta uz uzņēmuma jēdzienu, kurš pats ir neprecīzs un pastāvīgi mainās, ir jānoraida.

48 Apstāklis, ka uzņēmuma jēdziens attiecas uz potenciāli dažādām saimnieciskās darbības veikšanas formām, jo saskaņā ar judikatūru Savienības konkurences tiesību jomā ar jēdzienu "uzņēmums" apzīmē jebkuru vienību, kas veic saimniecisku darbību, neatkarīgi no šīs vienības juridiskā statusa un tās finansēšanas veida, un ka uzņēmuma jēdziens šajā kontekstā ir jāsaprot kā tāds, kas apzīmē ekonomisku vienību pat tad, ja no juridiskā viedokļa šī ekonomiskā vienība sastāv no vairākām fiziskām vai juridiskām personām (skat. iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 54. un 55. punkts un tajos minētā judikatūra), neko nemaina tajā ziņā, ka uzņēmuma kā ekonomiskas vienības jēdziens ir pilnībā identificējams un paredzams saistībā ar attiecībām starp mātessabiedrībām un tām pilnībā piederošām meitassabiedrībām.

49 Turklāt ar to, ka Komisija var sodīt vienīgi meitassabiedrību vai vienīgi mātessabiedrību, vai pat abas, nekādā ziņā netiek pārkāpts tiesiskās drošības princips, saskaņā ar kuru tiesību normām ir jābūt skaidrām un precīzām un tām ir jānodrošina juridisko situāciju un attiecību paredzamība (Tiesas 2005. gada 15. septembra spriedums lietā C-199/03 Īrija/Komisija, Krājums, I-8027. lpp., 69. punkts).

50 Komisijas iespēja sodīt vienu un/vai otru vienību – mātessabiedrību un meitassabiedrību –, kuras veido uzņēmumu, kurš ir pārkāpis LESD 101. pantu vai EEZ līguma 53. pantu, skaidri izriet no to atbildības solidārā rakstura, kas atgādināts iepriekš 45. punktā minētajā judikatūrā (šajā ziņā skat. arī Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-196/99 P *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, I-11005. lpp., 99. punkts, beigu daļa, un iepriekš 33. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 118. punkts, beigu daļa).

51 Visbeidzot, saistībā ar argumentu, ka ar prasītājas sodu tiekot pārkāpts sodu individualizācijas princips, saskaņā ar kuru personu var sodīt vienīgi par pašas paveikto, ir jāprecizē, ka ar šo argumentu netiek ņemts vērā mātessabiedrības atbildības pamats, kas nav atbildība bez vainas par citu personu, bet personiska atbildība ar vainu.

52 Gluži kā to ir atgādinājusi Tiesa, Savienības konkurences tiesības ir pamatotas uz ekonomiskas vienības, kas ir izdarījusi pārkāpumu, personiskās atbildības principu. Ja mātessabiedrība ir šīs ekonomiskās vienības daļa, šī mātessabiedrība tiek uzskatīta par solidāri atbildīgu ar pārējām juridiskajām personām, kas veido šo vienību, par konkurences tiesību pārkāpumiem. Pat ja mātessabiedrība tieši nav pārkāpuma dalībniece, tā šajā gadījumā īsteno izšķirošu ietekmi uz meitassabiedrībām, kas ir tās dalībnieces. No tā izriet, ka šādos apstākļos mātessabiedrības atbildību nevar uzskatīt par atbildību bez vainas (iepriekš 41. punktā minētais 2009. gada 10. septembra spriedums lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 77. punkts). Šādā gadījumā mātessabiedrība tiek sodīta par pārkāpumu, par kuru tiek uzskatīts, ka tā to ir paveikusi pati (iepriekš 40. punktā minētais spriedums lietā *Metsä-Serla* u.c./Komisija, 34. punkts, un iepriekš 45. punktā minētais spriedums lietā *Schunk Kohlenstoff-Technik* u.c./Komisija, 74. punkts).

53 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka prasītāja nepamatoti apgalvo, ka ar apstrīdēto lēmumu ir pārkāpts pārkāpumu un sodu tiesiskuma princips, tiesiskās drošības princips un sodu individualizācijas princips. Tādējādi šī pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Par otro daļu – to, ka ar prasītājas uzklausīšanas apstākļiem ir pārkāptas tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu, kas paredzētas ECPAK 6. pantā un Hartas 41. un 47. pantā, kā arī pārkāpta objektivitātes prasība

54 Šajā sava pirmā pamata daļā prasītāja būtībā apgalvo, ka Komisija ir pārkāpusi prasītājas tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu. Prasītāju neesot uzklausījuši "tās tiesneši", jo neviens no Komisijas locekļiem neesot piedalījies prasītājas uzklausīšanā. Turklāt neesot ievērota ne objektīvā, ne subjektīvā objektivitātes prasība.

55 Komisija atbild, ka tā nav tiesa. Tas, ka tās locekļi nav piedalījušies uzklausīšanā, nekādā ziņā nelabvēlīgi neietekmējot procesu, kurš ir administratīvs. Saistībā ar iebildumu par objektivitātes prasības pārkāpumu Komisija norāda, ka tas neesot atbilstošs, jo tas ir balstīts uz pieņēmumu, ka Komisija ir tiesa. Visbeidzot, Komisija nekādi nenoliedz, ka tā ir pakļauta šai prasībai, bet norāda, ka to esot ievērojusi.

56 Vispirms arguments par to, ka prasītājas tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu esot pārkāptas, jo prasītāju neesot uzklausījuši "tās tiesneši", ir jānoraida.

57 Būtībā šis arguments ir balstīts uz pieņēmumu, ka Komisija ir tiesa ECPAK 6. panta un Hartas 47. panta nozīmē. Tomēr no pastāvīgās judikatūras izriet, ka Komisija nav tiesa šo tiesību normu nozīmē (Tiesas 1980. gada 29. oktobra spriedums apvienotajās lietās no 209/78 līdz 215/78 un 218/78 *van Landewyck* u.c./Komisija, *Recueil*, 3125. lpp., 81. punkts; Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-348/94 *Enso Española*/Komisija, *Recueil*, II-1875. lpp., 56. punkts, un iepriekš 45. punktā minētais spriedums lietā *Lafarge*/Komisija, 38. punkts).

58 Turklāt saistībā konkrētāk ar to, ka neviens no Komisijas locekļiem nav piedalījies prasītājas uzklausīšanā, ir jānorāda, ka šis apstāklis nav tāds, kas nelabvēlīgi var ietekmēt administratīvo procesu Komisijā.

59 Tādējādi lietā, kurā prasītāja tieši pamatojās uz to, ka Komisijas locekļi nebija piedalījušies tās uzklausīšanā, Tiesa nosprieda, ka administratīvā procesa konkurences jomā ietvaros nav nekādu šķēršļu pret to, ka personas, kuras Komisija ir pilnvarojusi veikt uzklausīšanu, par uzklausīšanas rezultātiem informē Komisijas locekļus, kuriem ir jāpieņem lēmums par naudas sodu uzlikšanu (Tiesas 1970. gada 15. jūlija spriedums lietā 44/69 *Buchler*/Komisija, *Recueil*, 733. lpp., 19.–23. punkts).

60 Šis risinājums, kas ir balstīts uz procesa Komisijā administratīvo, nevis tiesas raksturu, ir pieņemts Komisijas 1963. gada 25. jūlija Regulas par Padomes Regulas Nr. 17. 19. panta 1. un 2. punktā paredzētajām uzklausīšanām (OV L 127, 2268. lpp.) kontekstā un, konkrētāk, tās 9. panta 1. punkta kontekstā. Šis risinājums paliek spēkā arī saistībā ar Komisijas 2004. gada 7. aprīļa Regulu (EK) Nr. 773/2004 par lietas izskatīšanu saskaņā ar [LESD 101.] un [102.] pantu, ko vada Komisija (OV L 123, 18. lpp.), konkrētāk, tās 14. panta 1. punktu.

61 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka arguments par tiesību uz taisnīgu lietas izskatīšanu pārkāpumu sakarā ar to, ka prasītāju "nav uzklausījuši tās tiesneši", nav pamatots.

62 Turpinot ir jāizvērtē prasītājas arguments, saskaņā ar kuru neesot ievērota ne objektīvā, ne subjektīvā procesa objektivitātes prasība.

63 Pirmkārt, prasītāja apgalvo, ka Komisija, uzņemoties izmeklēšanas un sodīšanas funkcijas, pārkāpj objektīvās objektivitātes prasību.

64 Tomēr ir jānorāda, ka šis arguments, gluži kā prasītājas šajā sakarā izdarītā norāde uz Eiropas Tiesas 2009. gada 11. jūnija spriedumu lietā *D. H. Dubus S.A.*/Francija, atkal ir balstīts uz kļūdainu pieņēmumu, ka Komisija ir tiesa ECPAK 6. panta un Hartas 47. panta nozīmē.

65 Protams, gluži kā to turklāt norāda pati Komisija, tai administratīvajā procesā ir jāievēro Savienības tiesību vispārējie principi (skat. Vispārējās tiesas 2000. gada 15. marta spriedumu apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, *Recueil*, II-491. lpp., 718. punkts un tajā minētā judikatūra), starp tiem – tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu, kuras izklāstītas ECPAK 6. pantā un Hartas 47. pantā, un kuru izpausme ir objektivitātes prasība, kas esot pārkāpta.

66 Taču tas, ka Komisija, administratīva iestāde, pilda gan izmeklēšanas funkcijas, gan sodīšanas funkcijas par LESD 101. panta pārkāpumiem, nav šīs objektivitātes prasības pārkāpums, jo Komisijas lēmumi ir pakļauti Savienības tiesas kontrolei (šajā ziņā skat. iepriekš 57. punktā minēto spriedumu lietā *Enso Española*/Komisija, 56.–64. punkts, un 1999. gada 11. marta spriedumu lietā T-156/94 *Aristrain* /Komisija, *Recueil*, II-645. lpp., 102. un 103. punkts).

67 Apstāklis, ka apstrīdētais lēmums tika pieņemts pēc tam, kad Savienības tiesa atcēla pirmo lēmumu, nekādi neatspēko minēto vērtējumu.

68 Otrkārt, prasītāja norāda, ka Komisija ar savu rīcību un saviem paziņojumiem pirms administratīvā procesa un tā laikā, kā rezultātā tika pieņemts apstrīdētais lēmums, ir pārkāpusi subjektīvās objektivitātes prasību.

69 Pirmkārt, prasītāja atsaucas uz noteiktiem Komisijas locekļa, kurš ir atbildīgs par konkurences jautājumiem, paziņojumiem par lēmumu, kuri procesuālu iemeslu dēļ ir atcelti, "atkārtotu pieņemšanu", otrkārt, uz noteiktiem vārdiem, kurus izmantojusi Komisija, lai aprakstītu šo procesu, un, visbeidzot, uz noteiktiem vārdiem apstrīdētajā lēmumā, no kuriem izriet, ka šis pēdējais minētais lēmums no Komisijas viedokļa esot bijis "administratīva formalitāte", kuras nelabvēlīgais iznākums attiecībā pret prasītāju neesot radījis nekādas šaubas.

70 Precīzāk, pat pirms pašreizējā procesa sākšanas, Komisijas loceklis, kurš ir atbildīgs par konkurences politiku, neesot noklusējis preses ziņojumos par agrākām "atkārtotās pieņemšanas" lietām, kuras Komisijas ir paredzējusi veikt saistībā ar uzņēmumiem, kuru procesuālo tiesību pārkāpumu ir atzinusi Savienības tiesa. Šis Komisijas loceklis tādējādi esot norādījis, ka "uzņēmumi tādēļ var būt pārliecināti, ka tiem procesuālu iemeslu dēļ neizdosies izvairīties no naudas sodiem aizliegto vienošanos lietās", un ka "Komisija ir skaidri paziņojusi, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki nevar izvairīties no naudas sodiem procesuālu iemeslu dēļ".

71 Turklāt vārdi, kurus Komisija ir izmantojusi, lai aprakstītu šo procesu, neļaujot rasties īpašām šaubām par tā primāro mērķi un par tā paredzēto iznākumu: savā paziņojumā presei par apstrīdēto lēmumu Komisija esot norādījusi, ka tā ir "atkārtoti pieņēmusi" lēmumu saistībā ar prasītāju, raksturojot šo procesu apstrīdētajā lēmumā kā vienkāršu sākotnējā procesa "atsākšanu", nevis kā jaunu procesu.

72 Visbeidzot, otrā paziņojuma par iebildumiem mērķis esot bijis, pat pēc Komisijas atzītā, paziņot prasītājai jauno iebildumu par tās personisko dalību. Šajā ziņā tas, ka Komisija, šķiet, ir pārsteigta, ka prasītāja ir "izmantojusi" šo procesu, lai atbildētu uz pirmo iebildumu par tās kā mātessabiedrības lomu, pierādot, ka šis process Komisijai esot "vienkārša administratīva formalitāte".

73 Vispirms ir jānorāda, ka Komisijas apstiprinājums par tās apņemšanos saistībā ar to, ka pret konkurenci vērsto aizliegto vienošanos dalībnieki procesuālu iemeslu dēļ neizvairīsies no Savienības tiesību sankcijām, nekādā ziņā nav neobjektivitātes izpausme, bet gan vienkārši skaidrs gribas apliecinājums, kurš pilnībā atbilst Komisijas uzdevumam, saskaņā ar kuru katrā individuālā gadījumā ir jānovērš konstatētie procesuālie pārkāpumi, lai nevājinātu Savienības konkurences tiesību efektivitāti.

74 Turklāt nav nekādas neobjektivitātes apstāklī, ka Komisija atsāk procesu no brīža, kad ticis konstatēts prettiesiskums. Šajā ziņā saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Savienības tiesību akta atcelšana obligāti neietekmē sagatavošanas aktus (Tiesas 1998. gada 12. novembra spriedums lietā C-415/96 Spānija/Komisija, *Recueil*, I-6993. lpp., 32. punkts un tajā minētā judikatūra) un atceltā akta aizstāšanai paredzētā procedūra principā var tikt atsākta tieši tajā vietā, kad notika nelikumība (Tiesas 2002. gada 15. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 73. punkts).

75 Šajā lietā prettiesiskums izriet no atšķirības starp Lēmumu 2004/337 un pirmo paziņojumu par iebildumiem, jo minētajā lēmumā prasītāja pirmo reizi ir atzīta par atbildīgu arī kā tiešais izpildītājs. Nosūtot prasītājai jaunu paziņojumu par iebildumiem, ar kuru tā tiek apsūdzēta arī šajā statusā, Komisija ir izlabojusi Tiesas konstatēto prettiesiskumu.

76 Tas, ka Komisija savā paziņojumā presei angļu valodā par apstrīdēto lēmumu ir norādījusi, ka tā "atkārtoti ir pieņēmusi" lēmumu, bet franču valodā ir norādīts, ka tā ir "pieņēmusi jaunu lēmumu", nekādi nepierāda, ka Komisija ir bijusi neobjektīva pret prasītāju procesā, kura rezultātā ticis pieņemts šis lēmums.

77 Prasītāja nekādi nav pierādījusi, ka Komisija procesa atsākšanu būtu uzskatījusi par "vienkāršu administratīvu formalitāti" tādēļ, ka šī iestāde elementus, kurus prasītāja iesniegusi šajā procesā, nebūtu uzskatījusi par nozīmīgiem. Tieši pretēji, ir redzams, ka Komisija apstrīdēto lēmumu, kurā turklāt ir ietverts prasītājai uzliktā naudas soda samazinājums, ir pieņēmusi procesa, kas balstīts uz sacīkstes principu, rezultātā un ņemot vērā prasītājas iesniegtos elementus.

78 Visbeidzot un tiktāl, ciktāl prasītāja mēģina pierādīt iespējamos Komisijas aizspriedumus pret to, ir jāatgādina, ka pārkāpuma esamība ir jāizvērtē tikai uz Komisijas apkopoto pierādījumu pamata. Tādējādi, ciktāl administratīvajā procesā ir faktiski pierādīta pārkāpuma esamība, pierādījums par to, ka Komisija šī procesa laikā priekšlaikus izziņojusi savu pārliecību, ka šis pārkāpums pastāv, nav tāds, kas pierādījumu par pašu pārkāpumu var padarīt neesošu. Vienīgais atbilstošais jautājums pēc būtības ir, vai ir iesniegti pierādījumi par pārkāpumu (iepriekš 65. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, 726. punkts, un 2006. gada 5. aprīļa spriedums lietā T-279/02 *Degussa*/Komisija, Krājums, II-897. lpp., 414. punkts).

79 No iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka pamats, ar kuru apgalvots objektivitātes prasības pārkāpums, ir jānoraida.

80 Tā kā pirmais atcelšanas pamats nav pamatots nevienā no tā daļām, tas ir jānoraida.

81 Saistībā ar šīs prasības turpmāko izvērtēšanu ir jānorāda, ka otrais pamats, ar kuru tiek apgalvots sodu uzlikšanas noilguma noteikumu pārkāpums, pēc definīcijas var attiekties vienīgi uz naudas sodu uzlikšanu, nevis uz paša pārkāpumu konstatēšanu (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2005. gada 6. oktobra spriedumu apvienotajās lietās T-22/02 un T-23/02 *Sumitomo Chemical* un *Sumika Fine*

Chemicals/Komisija, Krājums, II-4065. lpp., 40.–64. punkts, un 2006. gada 16. novembra spriedumu lietā T-120/04 *Peróxidos Orgánicos*/Komisija, Krājums, II-4441. lpp., 18. punkts). Līdz ar to otrais pamats tiks izvērtēts pēc pamata, ar kuru tiek apstrīdēts apstrīdētā lēmums tiesiskums saistībā ar pārkāpuma konstatēšanu.

82 Šajos apstākļos šīs prasības izvērtēšana ir jāturpina ar trešo pamatu.

Par trešo pamatu – vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu

83 Prasītāja apgalvo, ka apstrīdētajā lēmumā pret to ir izrādīta nevienlīdzīga attieksme salīdzinājumā ar *Stora*. *Stora*, mātessabiedrība, kuras meitassabiedrība, gluži kā prasītājai, piedalījusies pārkāpumā, atšķirībā no prasītājas neesot sodīta mātessabiedrības statusā, kaut gan tā pirmā paziņojuma par iebildumu laikā un atšķirībā no prasītājas vienmēr bijusi savas bijušās meitassabiedrības mazākuma akcionāre un viena no pasaules līderēm papīra tirgū.

84 Komisija norāda, ka Lēmuma 2004/337 pieņemšanas brīdī *Stora* bija atšķirīgā situācijā no prasītājas. Katrā ziņā uzņēmums nevarot izvairīties no savas atbildības saskaņā ar konkurences tiesībām tādēļ vien, ka pret citiem uzņēmumiem ir bijusi atšķirīga attieksme. Visbeidzot, Komisijai pēc uzņēmuma, kas izdarījis pārkāpumu, identificēšanas, esot rīcības brīvība, izvēloties lēmuma adresātu un naudas soda maksātāju.

85 Saskaņā ar judikatūru vienlīdzīgas attieksmes princips paredz, ka līdzīgas situācijas nebūtu risināmas atšķirīgi un atšķirīgas situācijas savukārt nebūtu risināmas vienādi, ja vien šāda attieksme nav objektīvi pamatota (Tiesas 1984. gada 13. decembra spriedums lietā 106/83 *Sermide*, *Recueil*, 4209. lpp., 28. punkts, un Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-311/94 *BPB de Eendracht* /Komisija, *Recueil*, II-1129. lpp., 309. punkts).

86 Vispirms ir jākonstatē, ka pretēji prasītājas apgalvotajam *Stora* un prasītāja nebija līdzīgās situācijās.

87 Lai gan šīs abas sabiedrības bija mātessabiedrības meitassabiedrībām, kas bija iesaistītas pārkāpumā, un šajā sakarā bija pirmā paziņojuma par iebildumiem adresātes, tomēr vienīgi *Bolloré* grupas gadījumā Komisija konstatēja, ka mātessabiedrība ir atbildīga par pārkāpumu arī kā tiešā izpildītāja. Tādējādi Lēmuma 2004/337 355. apsvērumā, bet pēc tam apstrīdētā lēmuma 376. apsvērumā Komisija ir tieši norādījusi, ka pastāv pierādījumi, kas pierāda prasītājas tiešo dalību pārkāpumā.

88 Šie Komisijas izvirzītie apstākļi varēja vienīgi pastiprināt pierādījumus par prasītājas izšķirošo ietekmi uz savu meitassabiedrību pārkāpuma laikā un līdz ar to par tās kā mātessabiedrības atbildību, kamēr saistībā ar *Stora* Komisija Lēmuma 2004/337 360. apsvērumā, bet pēc tam apstrīdētā lēmuma 31. apsvērumā, gluži pretēji, norādīja, ka grupas *Stora* darbību paškopējošā papīra jomā līdz 1992. gada beigām "tieši" vadīja meitassabiedrība *Stora Feldmühle AG*, bet no 1993. gada šīs darbības bija koncentrētas meitassabiedrības *Stora Feldmühle AG* jaunās filiāles ietvaros.

89 Šīs Komisijas konstatācijas pietiekami pierāda, ka grupu *Stora* un *Bolloré* mātessabiedrības nebija līdzīgās situācijās pārkāpuma laikā un ka līdz ar to ar prasītājas kā mātas sabiedrības vainošanu pārkāpumā, lai gan *Stora* beigu beigās netika sodīta šajā statusā, nav pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips.

90 Apstākļi, ka *Stora* pēc pārkāpuma laika un pretēji prasītājas apgalvojumam vienmēr bijusi savas bijušās meitassabiedrības akcionāre un darbojusies vispasaules papīra tirgū, nekādi neietekmē iepriekš izklāstītos apsvērumus.

91 Papildus iepriekš minētajiem pietiekamajiem apsvērumiem ir jānorāda, ka grupas *Bolloré* gadījumā meitassabiedrība, kas iesaistīta pārkāpumā (*Copigraph*), 1999. gada decembrī bija beigusi jebkādu darbību un līdz ar to Lēmuma 2004/337 pieņemšanas laikā nebija visai spējīga samaksāt jelkādu naudas sodu. Salīdzinājumam – *Stora* meitassabiedrība, kas starplaikā tikusi nodota *Mitsubishi* grupai, pilnībā darbojās Lēmuma 2004/337 pieņemšanas laikā.

92 Šie fakti, lai arī tie paši par sevi neizskaidro, kādēļ *Stora* 2001. gadā netika sodīta kā mātessabiedrība, kaut gan prasītāja tika sodīta, tomēr ataino Lēmuma 2004/337 pieņemšanas kontekstu un konkrēto Komisijas nepieciešamību, lai nodrošinātu sava lēmuma efektivitāti un tā preventīvo raksturu attiecībā pret prasītāju, sodīt drīzāk mātessabiedrību, nevis tās meitassabiedrību, kura vairs nedarbojas, lai gan *Stora* gadījumā šie paši mērķi varēja tikt sasniegti, vēršoties pret meitassabiedrību.

93 Visbeidzot un katrā ziņā ir jāatgādina, ka, ja kāds uzņēmums ar savu rīcību pārkāpj LESD 101. pantu, tas nevar izvairīties no paredzētā soda tādēļ, ka citiem uzņēmumiem naudas sods nav uzlikts, pat ja – tāpat kā šajā lietā – Savienības tiesas izskatīšanā nav bijusi lieta par šiem attiecīgajiem uzņēmumiem (Tiesas 1993. gada 31. marta spriedums apvienotajās lietās C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 un no C-125/85 līdz C-129/85 *Ahlström Osaheyhtiö* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1307. lpp., 197. punkts; Vispārējās tiesas 2006. gada 5. decembra spriedums lietā T-303/02 *Westfalen Gassen Nederland*/Komisija, Krājums, II-4567. lpp., 141. punkts, un 2008. gada 1. jūlija spriedums lietā T-276/04 *Compagnie maritime belge*/Komisija, Krājums, II-1277. lpp., 94. punkts).

94 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, pirmais pamats ir jānoraida.

Par ceturto pamatu – saprātīga termiņa pārkāpumu un neiespējamību aizstāvēties sakarā ar laika posmu no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem

95 Prasītāja pārmet Komisijai, ka tā otro paziņojumu par iebildumiem ir paziņojusi nesaprātīgā termiņā, proti, vairāk nekā četrpadsmit gadus pēc faktiem. Šis termiņš esot pieļauts tādēļ, ka Komisija turpināja uzturēt spēkā pirmo lēmumu, kuru Tiesa pēc tam atcēla.

96 Laiks no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem esot liedzis prasītājai aizstāvēt sevi pret iebildumu, saskaņā ar kuru tā tiek saukta pie atbildības kā *Copigraph* mātessabiedrība. Tai tagad esot sevi pirmo reizi jāaizstāv saistībā ar *Copigraph* pārmesto faktu patiesumu, t.i., faktiem, attiecībā uz kuriem tā neesot varējusi atbildēt sākotnējā procesā un saistībā ar kuriem tā katrā ziņā neesot varējusi aizstāvēties šajā procesā.

97 Šāds aizritējušais laiks arī esot liedzis prasītājai aizstāvēties saistībā ar iebildumu par tās personisko dalību pārkāpumā.

98 Komisija apgalvo, ka procesu kārtība šajā lietā parāda, ka termiņš nekādā ziņā nav nesaprātīgs. Tā atgādina, ka saistībā ar naudas soda uzlikšanu saprātīga termiņa princips tiek īstenots ar noilguma noteikumiem.

99 Ar norādi uz četrpadsmit gadu termiņu netiekot ņemts vērā pirmais paziņojums par iebildumiem un Lēmums 2004/337. Turklāt tiesvedības ilgums Savienības tiesā nevarot tikt ņemts vērā. Tas, ka Komisija esot "centusies" paturēt spēkā Lēmumu 2004/337, nevarot tai tikt pārmests.

100 Apgalvojums, ka laika posms no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem esot ietekmējis prasītājas tiesības uz aizstāvību, neesot pierādīts.

101 Saistībā ar prasītājas kā *Copigraph* mātessabiedrības atbildību otrais paziņojums par iebildumiem neatšķiroties no pirmā paziņojuma par iebildumiem. Prasītājai esot tikusi dota iespēja nodrošināt savu aizstāvību šajā sakarā 2000. gadā un apstrīdēt faktu patiesumu, ja tā būtu to vēlējusies. Tas, ka to tā nav izdarījusi, izrietot no tās brīvas izvēles saistībā ar savu aizstāvību. Saistībā ar to, ka prasītāja neesot tikusi iesaistīta procesa sākumā, Komisija atgādina, ka procesa sacīkstes posms sākas ar paziņojumu par iebildumiem, ka uzņēmumiem nav tiesību noteikt pārbaudes priekšmetu un ka veids, kādā tā veic izmeklēšanu, nevar būt atkarīgs no katra uzņēmuma individuālajiem apstākļiem. Visbeidzot, prasībā pret Lēmumu 2004/337 prasītāja esot parādījusi savu spēju aizstāvēt sevi pēc būtības.

102 Saistībā ar prasītājas atbildību par tās personisko dalību pārkāpumā Komisija uzskata, ka nav pierādīta arī prasītājas nespēja aizstāvēties. Faktiskie apstākļi, kas izklāstīti apstrīdētajā lēmumā, esot tādi paši kā tie, kas izklāstīti Lēmumā 2004/337, un prasītājai tie esot bijuši zināmi. Informēta par savu kā

mātessabiedrības un kā personu, kas piedalījušās karteļa sanāksmēs, darba devēja atbildību, prasītāja nekad neesot apstrīdējusi faktu patiesumu, kad šie darbinieki pie tās vēl strādāja, bet izvirzījusi šo argumentu vienīgi pēc to darba attiecību beigām.

103 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar saprātīga termiņa principu, kas ir vispārējs Savienības tiesību princips un ir izklāstīts Hartas 47. panta 2. punktā, Komisijai, īstenojot savus administratīvos procesus, ir jāievēro saprātīgi termiņi (šajā ziņā skat. iepriekš 74. punktā minēto 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 179. punkts, un Vispārējās tiesas 2003. gada 30. septembra spriedumu lietā T-196/01 *Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis*/Komisija, *Recueil*, II-3987. lpp., 229. punkts).

104 Šajā ziņā atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai jautājums par to, vai administratīvā procesa termiņš ir saprātīgs, ir izvērtējams, ņemot vērā katras konkrētās lietas apstākļus, it īpaši kontekstu, kādā tā radusies, dažādos procesuālos posmus, lietas sarežģītību, kā arī tās nozīmību iesaistītajiem lietas dalībniekiem (iepriekš 74. punktā minētais 2002. gada 15. oktobra spriedums apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 187. punkts; Vispārējās tiesas 1999. gada 16. septembra spriedums lietā T-182/96 *Partex*/Komisija, *Recueil*, II-2673. lpp., 177. punkts, un iepriekš 103. punktā minētais spriedums lietā *Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis*/Komisija, 230. punkts).

105 Turklāt ir jāatgādina, ka saprātīga termiņa beigšanās, pieņemot, ka tas tiek konstatēts, noteikti nepamato lēmuma atcelšanu. Attiecībā uz konkurences normu piemērošanu saprātīga termiņa pārsniegums var būt atcelšanas pamats tikai tad, ja tas ir lēmums par pārkāpumu konstatēšanu tādējādi, ka tiek konstatēts, ka šī principa pārkāpums ir apdraudējis attiecīgo uzņēmumu tiesības uz aizstāvību. Ārpus šī īpašā gadījuma pienākuma pieņemt lēmumu saprātīgā termiņā neievērošana neietekmē administratīvā procesa saskaņā ar Regulu Nr. 17 likumību (Tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe* /Komisija, *Recueil*, I-8417. lpp., 49. punkts; 2006. gada 21. septembra spriedums lietā C-113/04 P *Technische Unie*/Komisija, Krājums, I-8831. lpp., 47. un 48. punkts; Vispārējās tiesas 2008. gada 18. jūnija spriedums lietā T-410/03 *Hoechst*/Komisija, Krājums, II-881. lpp., 227. punkts; skat. arī ģenerāladvokātes Kokotes [*Kokott*] secinājumus saistībā ar 2011. gada 25. oktobra spriedumu lietā C-110/10 P *Solvay* /Komisija, Krājums, I-10439. lpp., 95.–106. punkts).

106 Šajā lietā prasītāja būtībā apgalvo, ka Komisija, tai vairāk nekā četrpadsmit gadus pēc izskatāmā pārkāpuma nosūtot otro paziņojumu par iebildumiem, ir pārkāpusi saprātīga termiņa prasību un tās tiesības uz aizstāvību. Sakarā ar šo novēloto paziņošanu prasītājai esot tikusi liegta konkrēta iespēja aizstāvēties gan *Copigraph* mātessabiedrības statusā, gan tiešās izpildītājas statusā. Prasītāja norāda, ka process būtībā ir ieildzis tādēļ, ka Komisija 2001. gada decembrī uzlika sodu un, neraugoties uz prasītājas iesniegto prasību, turpināja uzturēt spēkā lēmumu, kuru Tiesa pēc tam ar iepriekš 13. punktā minēto *PAK* spriedumu sakarā ar tiesību uz aizstāvību pārkāpumu atcēla.

107 Saistībā ar to, vai šajā lietā ir ievērots saprātīgs termiņš, vispirms ir jāatgādina, ka administratīvā procesa termiņa saprātīgais raksturs ir jāizvērtē atkarībā no konteksta, kurā ir notikuši dažādie procesuālie posmi (skat. iepriekš 104. punktā minēto judikatūru). Vienīgi ņemot vērā prasītājas izvirzīto četrpadsmit gadu termiņu, neievērojot lietas kontekstu un dažādos posmus, nevar atbildēt uz jautājumu, vai Komisija ir ievērojusi saprātīga termiņa prasības.

108 Šajā lietā pirmais paziņojums par iebildumiem bija adresēts prasītājai 2000. gada 26. jūlijā, proti, četrus gadus un divus mēnešus pēc pārkāpuma beigām un sešus mēnešus pēc izmeklēšanas, kura sākās 1997. gada janvārī, sākuma. Lēmums 2004/337 tika pieņemts vienu gadu un piecus mēnešus pēc pirmā paziņojuma par iebildumiem.

109 Ir jāuzskata, ka ar šiem laikposmiem, tostarp ņemot vērā uzņēmumu, kurus skar sākotnējās pārbaudes un pēc tam process, kurā tiek īstenots sacīkstes princips, lielo skaitu, saprātīgs termiņš nav pārsniegts. Visbeidzot un kā to norāda Komisija, prasītāja ne savā prasībā pret Lēmumu 2004/337, ne šajā prasībā nav apgalvojusi, ka Komisija šajā procesa stadijā būtu pārkāpusi saprātīga termiņa prasību.

110 Lielākais, ko prasītāja pārmet Komisijai, ir tas, ka tā prasītāju administratīvajā procesā ir iesaistījusi pārāk novēloti, brīdī, kad *Copigraph* katrā ziņā jau bija cedēta citai grupai. Šis iebildums ir izvērtēts šī sprieduma 139.–154. punktā.

111 Saistībā ar tiesvedību, kas sākta ar prasības pieteikumu lietā T-109/02, ir jāatgādina, ka laiks, kad Savienības tiesa izvērtēja Lēmuma 2004/337 tiesiskumu un pēc tam – iepriekš 10. punktā minētā sprieduma lietā *Bolloré* spēkā esamību, nevar tikt ņemts vērā, nosakot procesa ilgumu Komisijā (šajā ziņā skat. iepriekš 45. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 123. punkts, un 2010. gada 25. jūnija spriedumu lietā T-66/01 *Imperial Chemical Industries*/Komisija, Krājums, II-2631. lpp., 102. punkts). Turklāt Tiesa iepriekš 13. punktā minētajā *PAK* spriedumā (146.–149. punkts) ir tieši norādījusi, ka procesa ilgums Vispārējā tiesā nav pārsniedzis saprātīgu termiņu.

112 2009. gada 15. septembrī, t.i., divpadsmit dienas pēc tam, kad Tiesa ar iepriekš 13. punktā minēto *PAK* spriedumu atcēla Lēmumu 2004/337, Komisija adresēja prasītājai otro paziņojumu par iebildumiem. Apstrīdētā lēmuma pieņemšana pēc tam notika 2010. gada 23. jūnijā, t.i., nedaudz vairāk kā deviņus mēnešus pēc šī paziņojuma par iebildumiem. Šajā gadījumā arī ir jāuzskata, ka administratīvais process, kuru īstenojusi Komisija pēc Lēmuma 2004/337 atcelšanas, nav pārsniedzis saprātīgu termiņu.

113 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka četrpadsmit gadu termiņš no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem ir izskaidrojams ar procesuālu stadiju secību, no kurām neviena nav pārsniegusi saprātīgu termiņu.

114 Prasītāja tomēr turpina apgalvot, ka saprātīgs termiņš ir ticis pārkāpts. Ņemot vērā jebkuras personas tiesības, lai tās lietas Savienības iestādēs tiktu izskatītas saprātīgā termiņā (Hartas 47. pants), Komisijai neesot bijis tiesību vajāt un piespriest sodu par iebildumiem, kas paziņoti vairāk kā četrpadsmit gadus pēc faktu notikšanas. Prasītāja norāda, ka šo pārmērīgo termiņu izraisījis tas, ka Komisija 2001. gada decembrī uzlika sodu un, neraugoties uz prasītājas iesniegto prasību, turpināja uzturēt spēkā lēmumu, kuru Tiesa pēc tam ar iepriekš 13. punktā minēto *PAK* spriedumu sakarā ar tiesību uz aizstāvību pārkāpumu atcēla.

115 Tiktāl, ciktāl ar šo argumentu prasītāja, lai panāktu apstrīdētā lēmuma atcelšanu saistībā ar naudas sodu, mēģina pamatoties uz saprātīga termiņa pārkāpumu, neatkarīgi no jautājuma, vai pārkāpums ir pierādīts, ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, ja saprātīga termiņa pārsniegšana zināmos apstākļos var pamatot tāda lēmuma atcelšanu, ar kuru tiek konstatēts konkurences normu pārkāpums, tas tā nav, ja tiek apstrīdēta naudas soda summa, kas uzlikta ar šo lēmumu, jo Komisijas pilnvaras uzlikt naudas sodus ir paredzētas regulā, kurā šajā sakarā noteikts noilguma termiņš (Vispārējās tiesas 2003. gada 19. marta spriedums lietā T-213/00 *CMA CGM* u.c./Komisija, *Recueil*, II-913. lpp., 321. punkts, un iepriekš 105. punktā minētais 2008. gada 18. jūnija spriedums lietā *Hoechst*/Komisija, 220. punkts).

116 Ar Padomes 1974. gada 26. novembra Regulu (EEK) Nr. 2988/74 attiecībā uz noilguma termiņiem procesuālās darbībās un sankciju piemērošanā atbilstīgi Eiropas Ekonomikas kopienas transporta un konkurences noteikumiem (OV L 319, 1. lpp.), bet pēc tam ar Regulu Nr. 1/2003, ar kuru tā tika aizvietota konkurences jomā, ir noteikts visaptverošs regulējums termiņiem, kuros Komisijai ir tiesības, neapdraudot tiesiskās drošības prasību, uzlikt naudas sodus uzņēmumiem, par kuriem uzsākti procesi par Savienības konkurences normu piemērošanu. Šajā sakarā ir jāuzsver, ka naudas sodu jautājumā, piemērojot Savienības konkurences normas, no Regulas Nr. 1/2003 25. panta 5. punkta (iepriekš – Regulas Nr. 2988/74 2. panta 3. punkts) izriet, ka noilgums, izņemot iespējamu pārtraukumu, saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. punktu (iepriekš – Regulas Nr. 2988/74 2. panta 1. punkts) katrā ziņā iestājas 10 gadus pēc nepārtraukta noilguma ritējuma; tādējādi Komisija nevar bezgalīgi atlikt lēmumu par naudas sodu, neriskējot ar to, ka iestāsies noilgums (iepriekš 115. punktā minētais spriedums lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 324. punkts, un iepriekš 105. punktā minētais 2008. gada 18. jūnija spriedums lietā *Hoechst*/Komisija, 223. punkts).

117 Tā kā ir šis regulējums, visi apsvērumi, kas saistīti ar Komisijas pienākumu izmantot savas pilnvaras uzlikt naudas sodus saprātīgā termiņā, ir jānoraida (iepriekš 115. punktā minētais spriedums lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 324. punkts; iepriekš 105. punktā minētais 2008. gada 18. jūnija spriedums lietā *Hoechst*/Komisija, 224. punkts; šajā ziņā skat. arī Tiesas 1972. gada 14. jūlija spriedumu lietā 52/69 *Geigy*/Komisija, *Recueil*, 787. lpp., 20.–22. punkts, un iepriekš 38. punktā minēto spriedumu lietā *Imperial Chemical Industries*/Komisija, 46.–49. punkts).

118 No tā izriet, ka tiktāl, ciktāl prasītāja, lai panāktu apstrīdētā lēmuma atcelšanu saistībā ar naudas sodu, pamatojas uz saprātīga termiņa pārkāpumu neatkarīgi no tā, vai pārkāpums ir pierādīts, šis prasījums ir jānoraida.

119 Tiktāl, ciktāl prasītāja, lai panāktu apstrīdētā lēmuma atcelšanu saistībā ar pārkāpuma konstatēšanu, pamatojas uz saprātīga termiņa pārkāpumu, pat neesot tās tiesību uz aizstāvību pārkāpumam, ir jāatgādina, ka saskaņā ar iepriekš 105. punktā atgādināto pastāvīgo judikatūru saprātīga termiņa beigšanās, pieņemot, ka tas tiek konstatēts, noteikti nepamato lēmuma atcelšanu. Attiecībā uz konkurences normu piemērošanu saprātīga termiņa pārsniegšana var būt lēmuma par Kopienu konkurences tiesību pārkāpuma konstatēšanu atcelšanas pamats tikai tad, ja ir pierādīts, ka šī principa pārkāpums ir apdraudējis attiecīgo uzņēmumu tiesības uz aizstāvību. Ārpus šī īpašā gadījuma pienākuma pieņemt lēmumu saprātīgā termiņā neievērošana neietekmē administratīvā procesa saskaņā ar Regulu Nr. 17 vai Regulu Nr. 1/2003 likumību.

120 Turpinot, saistībā ar pieeju, saskaņā ar kuru Komisija, neraugoties uz prasību, kas celta par Lēmumu 2004/337, ir uzturējusi spēkā šo lēmumu, ir pietiekami atgādināt, ka, pirmkārt, saskaņā ar LESD 278. pantu "[l]ietas izskatīšana Eiropas Savienības Tiesā neaptur attiecīgā akta piemērošanu" un, otrkārt, tiesību akts tiek uzskatīts par spēkā esošu, kamēr tas nav atcelts (šajā ziņā skat. Tiesas 1999. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-227/92 P *Hoechst*/Komisija, *Recueil*, I-4443. lpp., 69. punkts, un 2008. gada 12. februāra spriedumu lietā C-199/06 *CELF* un *ministre de la Culture et de la Communication*, Krājums, I-469. lpp., 60. punkts).

121 Saistībā ar Komisijas tiesību atsākt administratīvo procesu pēc tam, kad ar iepriekš 13. punktā minēto *PAK* spriedumu Lēmums 2004/337 tika atcelts, apstrīdēšanu ir jāatgādina, ka saskaņā ar LESD 266. pantu iestādei, kura ir izdevusi atcelto tiesību aktu, ir jāveic visi atcelšanas spriedumā norādītie pasākumi.

122 Iepriekš 13. punktā minētajā *PAK* spriedumā Tiesa, norādījusi, ka ir svarīgi, lai paziņojumā par iebildumiem būtu norādīts, kādā statusā uzņēmumam tiek pārmesti norādītie fakti (sprieduma 39. punkts), nosprieda, ka no pirmā paziņojuma par iebildumiem prasītāja nevarēja paredzēt, ka Komisija ir iecerējusi Lēmumā 2004/337 to saukt pie atbildības par pārkāpumu arī par tās personisko un tiešo dalību aizliegtās vienošanās darbībās (sprieduma 40. punkts).

123 Tiesa nav izlēmusi jautājumu, vai prasītāja vairs nebūtu bijusi spējīga aizstāvēties. Tiesa ir vienīgi norādījusi, ka tas, ka apstrīdētajā lēmumā prasītāja ir saukta pie atbildības par pārkāpumu kā *Copigraph* mātessabiedrība papildus tam, ka tā pati saukta pie atbildības par savu personisko dalību, neizslēdz iespēju, ka šis lēmums varētu tikt balstīts uz tādu rīcību, attiecībā uz kuru prasītāja nav varējusi nodrošināt savu aizstāvību (sprieduma 44. punkts).

124 No iepriekš minētā izriet, ka nekas Tiesas vērtējumos neliedz Komisijai saskaņā ar iepriekš 13. punktā minētā *PAK* sprieduma izpildes pasākumiem nosūtīt prasītājai jaunu paziņojumu par iebildumiem, saucot to pie atbildības ne tikai kā *Copigraph* mātessabiedrību, bet arī kā pārkāpuma tiešo dalībnieci.

125 Šādi rīkojoties, Komisija – pretēji prasītājas apgalvotajam – nav mēģinājusi, īstenojot tīras formas pasākumu, labot Tiesas konstatēto tiesību uz aizstāvību pārkāpumu.

126 Tieši pretēji, ar otro paziņojumu par iebildumiem Komisija ar paziņojumu prasītājai, ka tā tiek saukta pie atbildības ne tikai kā *Copigraph* mātessabiedrība, bet arī kā tiešā izpildītāja, ir īstenojusi iepriekš 13. punktā minēto *PAK* spriedumu, sākot jaunu procesu, kurā tiek īstenots sacīkstes princips un kurš sniedz prasītājai iespēju aizstāvēties saistībā ar visiem iebildumiem.

127 Tomēr rodas jautājums, vai prasītājai, gluži kā tā ir norādījusi savā atbildē uz otro paziņojumu par iebildumiem, bet pēc tam – šajā prasībā, ka tai sakarā ar laiku, kāds pagājis līdz šim paziņojumam par iebildumiem, nav bijis iespējams aizstāvēt sevi pret tajā ietvertajiem iebildumiem.

128 Tādā gadījumā, kas ir jāpierāda prasītājai (šajā ziņā skat. iepriekš 105. punktā minēto spriedumu lietā *Technische Unie*/Komisija, 61. punkts), būtu jāsecina, ka apstrīdētā lēmuma pieņemšana ir notikusi, pārkāpjot tās tiesības uz aizstāvību.

129 Tādēļ ir jāizvērtē prasītājas iebildums, kas izriet no tā, ka tai laika dēļ, kurš pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, nebija iespējams aizstāvēties vispirms saistībā ar tās vainošanu pārkāpumā *Copigraph* mātessabiedrības statusā un pēc tam – saistībā ar tās vainošanu par tās tiešo dalību pārkāpumā.

130 Vispirms saistībā ar tās vainošanu pārkāpumā *Copigraph* mātessabiedrības statusā prasītāja apgalvo, ka tā vairs nav spējīga aizstāvēties. Tā kā Komisijas iebildumi par *Copigraph* darbībām šai sabiedrībai tieši esot tikuši paziņoti pirmajā paziņojumā par iebildumiem, prasītāja pati uz tiem neesot atbildējusi. Tā esot aizstāvējusies vienīgi saistībā ar apstākļiem, kas attiecas uz tās kā mātessabiedrības atbildību, t.i., par tās kā vienības, kas kontrolē *Copigraph*, rīcību. Prasītājai, kas ir vienīgā otrā paziņojuma par iebildumiem adresāte, tagad esot jāaizstāvas arī pret iebildumiem, kas attiecas uz *Copigraph* rīcību; to tai praktiski neesot iespējams izdarīt pagājušā laika dēļ.

131 Prasītāja piebilst, ka tai pirmajā administratīvajā procesā katrā ziņā nebija iespējas aizstāvēties saistībā ar *Copigraph* rīcību; tas noticis Komisijas bezdarbības šī procesa norisē dēļ. Līdz ar to tas tā esot *a fortiori* šobrīd.

132 Pirmkārt, saistībā ar argumentu, ka prasītāja pirmā administratīvā procesa ietvaros neesot spējusi atbildēt par *Copigraph* rīcību, ir jāatgādina, ka pirmais paziņojums par iebildumiem tika paziņots gan prasītājai, gan *Copigraph*, un ka sakarā ar to, ka šīs sabiedrības veidoja ekonomisko vienību, *Copigraph* pārmestā rīcība pilnībā attiecās arī uz prasītāju, jo tā tika saukta pie atbildības par pārkāpumu, par kuru tika uzskatīts, ka tā to ir izdarījusi pati (skat. iepriekš 52. punktu).

133 Apstāklis, ka pirmajā paziņojumā par iebildumiem atsevišķos izklāstos ticis aplūkots jautājums par prasītājas vainojamību pārkāpumā un pats pārkāpuma faktu izklāsts, liecina vienīgi par to, ka saistībā ar prasītājas vainojamības pārkāpumā jautājumu bija jāsniedz specifiski skaidrojumi. Taču, gluži kā to norāda Komisija, šie skaidrojumi bija vienkārši pārkāpuma faktu apraksta papildinājumi, to neaizvietojot attiecībā uz mātessabiedrību. Tādējādi un pretēji prasītājas apgalvotajam šie skaidrojumi nebija atsevišķs iebildums, kas atšķirtos no iebilduma, kas izvirzīts vienīgi pret meitassabiedrību. Šie paskaidrojumi neļāva prasītājai uzskatīt, ka pārkāpuma faktu apraksts uz to neattiecas.

134 Prasītāja iebilst, ka Komisijas nostāja ir "bīstama tādā ziņā, ka nevar tikt loģiski pieprasīts, lai sabiedrība, kura apstrīd kontroli, kuru tā īsteno pār citu sabiedrību, savā aizstāvībā akceptētu atbildību par šīs sabiedrības rīcību".

135 Ir jākonstatē, ka ar šajā iebildumā nav ņemta vērā judikatūra par mātessabiedrību personisko atbildību ekonomiskas vienības ar to meitassabiedrībām gadījumā; šī ekonomiskās vienības pastāvēšana pārkāpuma laikā ir pierādīta. Turklāt pats par sevi nekādi nav pretrunā, ka pamatošanās notiek pakārtoti aizstāvībai, kas balstīta uz to, ka nav ekonomiskas vienības starp mātessabiedrību un meitassabiedrību, uz aizstāvību, kas attiecas uz pašiem pārkāpuma faktiem.

136 Visbeidzot, tiktāl, ciktāl šis iebildums norāda, ka nevar tikt leģitīmi pieprasīts, lai mātessabiedrība, kura apgalvo, ka tai nav kontroles pār savu meitassabiedrību, tajā pašā laikā izmantotu apstākļus, kas tai ļauj aizstāvēties attiecībā pret savas meitassabiedrības izdarītajiem faktiem, tas ir jānoraida.

137 Ja nav faktiskas mātessabiedrības kontroles pār meitassabiedrību, tad tādā gadījumā nav pat runas par mātessabiedrības atbildību un līdz ar to tai nav nozīmes aizstāvēties saistībā ar meitassabiedrības rīcību; ja šāda kontrole pastāv, tad katrā ziņā mātessabiedrībai vai nu saglabājot arhīvu, vai citādi, ar

savu rīcību ir jānodrošina elementi, kas tai ļauj aizstāvēties pret tās kā mātessabiedrības, kura kopā ar savu meitassabiedrību veido ekonomisko vienību, saukšanu pie personiskās atbildības (šajā ziņā skat. iepriekš 45. punktā minēto 2009. gada 30. septembra spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 171. punkts).

138 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka prasītājas arguments, ar kuru tiek apgalvots, ka uz to neattiecas pirmā paziņojuma par iebildumiem pierādījumi sakarā ar pārkāpuma faktiem, ir jānoraida.

139 Otrkārt, ir jāizvērtē arguments, saskaņā ar kuru prasītājai katrā ziņā pirmajā administratīvajā procesā un saistībā ar Komisijas bezdarbību šī procesa norisē nebija iespējams aizstāvēties saistībā ar *Copigraph* pārmestajiem faktiem.

140 Prasītāja apgalvo, ka Komisija to iesaistījusi administratīvajā procesā pārāk vēlu, jo tā 1998. gada novembrī *Copigraph* ar visiem saviem arhīviem jau bija cedējusi trešai personai un *Copigraph* bija izbeigusi jebkādu darbību. Tādēļ prasītāja pirmā administratīvā procesa laikā neesot bijusi spējīga aizstāvēties attiecībā uz pārkāpuma faktiem, kurus bija izdarījusi *Copigraph*. Tā tas esot *a fortiori* šobrīd.

141 Prasītāja pārmet Komisijai, ka tā prasītāju procesa laikā – atšķirībā no citiem uzņēmumiem, kas sodīti šajā lietā, – ir atstājusi neziņā, lai gan Komisijas rīcībā jau no paša sākuma bija visa informācijas par tās saikni starp prasītāju un *Copigraph*. Tādēļ pret prasītāju esot bijusi mazāk labvēlīga attieksme nekā pret citiem sodītajiem uzņēmumiem.

142 Ir jāatgādina, ka administratīvais process konkurences jomā iedalās divos atsevišķos un secīgos posmos, no kuriem katrs atbilst noteiktai iekšējai loģikai, proti, pirmkārt, iepriekšējās izmeklēšanas posmā, un, otrkārt, posmā, kas balstīts uz sacīkstes principu. Iepriekšējās izmeklēšanas posms, kura laikā Komisija izmanto izmeklēšanas pilnvaras, kas paredzētas Regulā Nr. 17, bet pēc tam – Regulā Nr. 1/2003, un kas norisinās līdz paziņojumam par iebildumiem, ir paredzēts, lai ļautu Komisijai savākt visus nozīmīgos faktus, kas apstiprina vai noliedz konkurences tiesību normu pārkāpuma esamību, un formulēt nostāju par procedūras virzienu, kā arī turpmāko rīcību. Turpretī posms, kas balstīts uz sacīkstes principu, sākas ar paziņojuma par iebildumiem izdošanu un turpinās līdz galīgā lēmuma pieņemšanai, un tam ir jāļauj Komisijai pieņemt galīgo lēmumu par konstatēto pārkāpumu (šajā sakarā skat. iepriekš 74. punktā minēto Tiesas spriedumu apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 181.–183. punkts; Tiesas 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-105/04 P *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija, Krājums, I-8725. lpp., 38. punkts, un Vispārējās tiesas 2008. gada 8. jūlija spriedumu lietā T-99/04 *AC-Treuhand*/Komisija, Krājums, II-1501. lpp., 47. punkts).

143 Tikai administratīvā posma, kurš balstīts uz sacīkstes principu, sākumā attiecīgais uzņēmums ar paziņojumu par iebildumiem tiek informēts par visiem būtiskajiem faktiem, uz kuriem Komisija balstās šajā procesa stadijā, un šim uzņēmumam ir tiesības piekļūt lietas materiāliem, lai garantētu savu tiesību uz aizstāvību efektīvu īstenošanu (šajā ziņā skat. iepriekš 74. punktā minēto Tiesas spriedumu apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 315. un 316. punkts; iepriekš 142. punktā minēto Tiesas spriedumu lietā *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija, 47. punkts, un Tiesas 2007. gada 25. janvāra spriedumu lietā C-407/04 P *Dalmine*/Komisija, Krājums, I-829. lpp., 59. punkts).

144 No tā izriet, ka iepriekšējās izmeklēšanas posma mērķis nav uzņēmumiem sniegt iespēju aizstāvēties, bet ļaut Komisijai savākt visus nepieciešamos elementus; šī iestāde var brīvi īstenot izmeklēšanu un vākt informāciju no uzņēmumiem, par kuriem tā uzskata, ka to rīcībā varētu būt noderīga informācija. Komisijas pienākums nav izmeklēšanas stadijā visiem uzņēmumiem, ko tā tur aizdomās par dalību pārkāpumā, nosūtīt informācijas pieprasījumus vai uzdot vienādus jautājumus. Jākonstatē, ka šāds pienākums kaitētu Komisijas rīcības brīvībai izmeklēšanā konkurences jomā un līdz ar to tās efektivitātei (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedumu lietā T-48/00 *Corus UK* /Komisija, Krājums, II-2325. lpp., 212. punkts).

145 Attiecībā uz saprātīga termiņa ievērošanu Tiesa būtībā ir nospriedusi, ka tiesību uz aizstāvību efektivitātes iespējamā šķēršļa izcelsmes izvērtēšana nedrīkst tikt ierobežota tikai attiecībā uz administratīvā procesa posmu, kurš balstīts uz sacīkstes principu, bet ir jāveic par visu šo procesu, ņemot vērā visu tā ilgumu (iepriekš 142. punktā minētais Tiesas spriedums lietā *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija, 49. un 50. punkts; iepriekš 105. punktā minētais Tiesas spriedums lietā *Technische Unie*/Komisija, 54. un 55. punkts, un Tiesas 2011. gada 29. septembra spriedums lietā C-521/09 P *Elf Aquitaine*/Komisija, Krājums, I-8947. lpp., 118. punkts).

146 Līdzīgi apsvērumi ir piemērojami jautājumam par to, vai un kādā mērā Komisijai attiecīgajam uzņēmumam jau no iepriekšējās izmeklēšanas posma stadijas ir jāsniedz noteikti informācijas elementi par izmeklēšanas priekšmetu un mērķi, kas tam ļautu saglabāt savas aizstāvības efektivitāti posmā, kas balstīts uz sacīkstes principu (iepriekš 145. punktā minētais spriedums lietā *Elf Aquitaine*/Komisija, 119. punkts).

147 Tomēr tas nenozīmē, ka Komisijai, pret attiecīgo uzņēmumu veicot tikai pirmo pasākumu, vienmēr ir jābrīdina šis uzņēmums par izmeklēšanas pasākumu vai apsūdzību, kas balstītas uz Savienības konkurences tiesībām, iespējamību, it īpaši, ja ar šādu brīdināšanu var tikt nevajadzīgi apdraudēta Komisijas veiktās izmeklēšanas efektivitāte (skat. iepriekš 145. punktā minēto spriedumu lietā *Elf Aquitaine*/Komisija, 120. punkts un tajā minētā judikatūra).

148 Turklāt Tiesa jau ir lēmusi, ka personiskās atbildības principam nav pretrunā, ka Komisija vispirms paredz noteikt sankcijas sabiedrībai, kas ir konkurences noteikumu pārkāpuma izdarītāja, pirms tiek izpētīts, vai, iespējams, pārkāpumā par vainojamu var tikt atzīta mātessabiedrība (Tiesas 2009. gada 24. septembra spriedums apvienotajās lietās C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P un C-137/07 P *Erste Group Bank* u.c./Komisija, Krājums, I-8681. lpp., 82. punkts, un iepriekš 145. punktā minētais spriedums lietā *Elf Aquitaine*/Komisija, 121. punkts).

149 Tiktāl, ciktāl paziņojuma par iebildumiem adresāts administratīvajā procesā, kas balstīts uz sacīkstes principu, ir varējis atbilstoši izteikt savu viedokli par Komisijas apgalvoto faktu un apstākļu patiesumu un atbilstību, Komisijai – pretēji apelācijas sūdzības iesniedzējas apgalvotajam – šis adresāts būtībā nav jāinformē par izmeklēšanas pasākumu pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas (iepriekš 145. punktā minētais spriedums lietā *Elf Aquitaine*/Komisija, 122. punkts).

150 No tā izriet, ka pretēji prasītājas apgalvotajam Komisijai nebija nekāda pienākuma iesaistīt prasītāju agrāk, nekā Komisija to bija izdarījusi pirmajā administratīvajā procesā.

151 Katrā ziņā prasītāja, kurai ir piekļuve Komisijas lietas materiāliem, Vispārējā tiesā nepamato savu apgalvojumu, saskaņā ar kuru šai iestādei jau no paša procesa sākuma esot bijusi visa informācija par tās saiknēm ar *Copigraph*. Turklāt, tā kā Vispārējai tiesai nav prasītājas vietā jāveic pierādījumu izvērtēšana, ir jākonstatē, ka vienīgais pierādījums, kas iesniegts Vispārējā tiesā un kas, sniedzot konkrētu datumu, pierāda Komisijas informāciju par saiknēm starp *Copigraph* un prasītāju, nav 1996. vai 1997. gada dokuments, bet gan *Copigraph* 2000. gada 10. februāra atbilde uz 1999. gada 20. decembra paziņojumu par iebildumiem. Šis paziņojums par iebildumiem tika nosūtīts tieši pēc informācijas, kuru *AWA* iesniedza Komisijai ar 1999. gada 9. decembra vēstuli un saskaņā ar kuru šī sabiedrība *Copigraph* bija iegādājusies tikai 1998. gada novembrī. Tādējādi Komisija bija tieši pieprasījusi informāciju no *Copigraph* par tās darbību pirms šīs iegādāšanās. Savas atbildes pirmajā daļā *Copigraph* informēja Komisiju par savām saiknēm ar prasītāju. Šī informācija, kas ir sniegta 2000. gada februārī un kas praktiski identiski ir izklāstīta pirmajā paziņojumā par iebildumiem, ir izraisījusi šī paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanu prasītājai kā mātessabiedrībai.

152 Arguments, ka prasītāja esot cedējusi *Copigraph* ar visiem tās arhīviem un līdz ar to tai vairs neesot bijuši līdzekļi savai aizstāvībai, ir jānoraida. Pirmkārt, prasītājai bija jānodrošina, lai tā *Copigraph* pārdošanas gadījumā saglabātu savās grāmatās vai arhīvos, vai ar citiem līdzekļiem, kā, piemēram, tiesībām piekļūt nodotajiem arhīviem, elementus, kas tai ļautu noskaidrot savas meitassabiedrības rīcību un kuri līdz ar to sniegtu tai nepieciešamos pierādījumus aizstāvībai tiesvedībās vai

administratīvajos procesos (šajā ziņā skat. iepriekš 45. punktā minēto 2009. gada 30. septembra spriedumu lietā *Hoechst*/Komisija, 171. punkts). Otrkārt, ja tiktu akceptēts šis arguments, tad tas nozīmētu, ka tiek atceltas Komisijas kā tādas tiesības vērsties pret mātessabiedrību pēc tās meitassabiedrības pārdošanas.

153 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka tiktāl, ciktāl prasītāja, kā tā to pati apgalvo, nav spējusi efektīvi aizstāvēties pret tās saukšanu pie atbildības otrajā administratīvajā procesā *Copigraph* mātessabiedrības statusā, šī nespēja nekādā ziņā neizriet no laika no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem vai Komisijas vainas, bet vienīgi no apstākļiem, kuros vainojama prasītāja.

154 Visbeidzot un pabeigtības labad ir jānorāda, ka apgalvojums, saskaņā ar kuru prasītāja pirmajā administratīvajā procesā neesot bijusi spējīga aizstāvēties saistībā ar pārkāpuma faktiem, nav pārliecinošs. Prasītāja neapstrīd, ka tā nav izvirzījusi šo apgalvojumu tiesvedībā lietā T-109/02. Tomēr, ja šim apgalvojumam vispār būtu jelkāds pamatojums, prasītāja to noteiktu būtu izvirzījusi savā prasībā pret Lēmumu 2004/337. Turklāt šajā pašā prasībā prasītāja ir aizstāvējusies saistībā ar tiem pašiem pārkāpuma faktiem, jo tā ir apstrīdējusi pārkāpuma ilgumu un apgalvojusi, ka *Copigraph* esot bijusi vienīgi sekotājas loma pārkāpumā.

155 Nobeigumā ir jānoraida arguments, saskaņā ar kuru laika, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, ilguma dēļ prasītāja neesot spējusi aizstāvēties otrajā administratīvajā procesā pret tās kā *Copigraph* mātessabiedrības saukšanu pie atbildības.

156 Turpinājumā ir jāizvērtē prasītājas apgalvojums, saskaņā ar kuru tādēļ, ka tā tiek vainota kā pārkāpuma tiešā izpildītāja, tā nav arī bijusi spējīga aizstāvēties sakarā ar laika, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, ilgumu.

157 Šajā ziņā vispirms ir jākonstatē, ka otrā paziņojuma par iebildumiem elementi, uz kuriem apstrīdētajā lēmumā ir pamatojusies Komisija, lai konstatētu, ka prasītājas kā tiešās izpildītājas atbildība izriet vienīgi no prasītājas darbinieku piedalīšanās karteļa sanāksmēs (skat. otrā paziņojuma par iebildumiem 376. punktu un apstrīdētā lēmuma 376. apsvērumu). Kā tas izriet no apstrīdētā lēmuma 377. apsvēruma, Komisijas nostāja nekādā ziņā nav pamatota ar prasītājas iestāšanos *Association of European Manufacturers of Carbonless Paper* (Eiropas Paškopējošā papīra ražotāju asociācija, *AEMCP*), kura ir iesaistīta pārkāpumā.

158 Tādējādi Komisija kā pierādījumu par prasītājas tiešo iesaistīšanos aizliegtās vienošanās īstenošanā izmantoja apstākli, ka divi tās darbinieki, V. (prasītājas Tononlebēnas [*Thonon-les-Bains*] papīra rūpnīcas direktors un prasītājas Speciālo papīru nodaļas vadītājs) un viņai pakļautais B. (kurš veic prasītājas papīra pārdošanas funkcijas Tononlebēnā), bija piedalījušies aizliegtās vienošanās sanāksmēs.

159 Ir jāatgādina, ka ne šo divu prasītājas darbinieku statusu, ne to dalību aizliegtās vienošanās īstenošanā prasītāja savā prasībā nav apstrīdējusi. Šajā prasībā, ne tās pieteikumā, ne replikā, nav nekāda pamata vai argumenta, ar kuru tiktu norādīta Komisijas kļūda šajā sakarā. Lielākais, prasītāja tiesas sēdē ir izvirzījusi B. liecību, saskaņā ar kuru viņš esot strādājis pie prasītājas tikai no 1995. gada februāra. Tomēr ir jākonstatē, ka šis jaunais apgalvojums, kura novēloto iesniegšanu nekas neattaisno, saskaņā ar Vispārējās tiesas Reglamenta 48. panta 2. punktu nav pieņemams. Turklāt šis apgalvojums nav pamatots ne ar vienu pierādījumu, kas izrietētu no prasītājas personāla reģistra, tai pat laikā šim apgalvojumam pretēja ir *Copigraph* 2000. gada 10. februāra atbilde, kura sniegta sakarā ar 1999. gada 20. decembra informācijas pieprasījumu un saskaņā ar kuru minētā persona ir veikusi pārdošanas funkcijas pie prasītājas no 1994. gada.

160 Tādējādi prasītāja būtībā izvirza tās tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, kas izriet no tā, ka tikai otrajā paziņojumā par iebildumiem Komisija ir apgalvojusi, ka abas personas ir rīkojušās kā prasītājas pārstāvji. Tā kā šie abi darbinieki esot pametuši *Bolloré* grupu un prasītājai vairs neesot nekādas saiknes ar to iespējami veiktajām darbībām, esot pārāk novēloti iegūt to liecības vai veikt meklēšanu arhīvos sakarā ar šo jauno Komisijas apgalvojumu.

161 Prasītāja no tā secina, ka laiks, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, ir liedzis tai iespēju aizstāvēties saistībā ar tās tiešo dalību pārkāpumā, kas tai pārmesta otrajā paziņojumā par iebildumiem.

162 Lai ilustrētu savu nostāju, prasītāja iesniedz informāciju un dokumentu sarakstu, saistībā ar kuriem tā apgalvo, ka, ja tā savlaicīgi būtu tikusi apsūdzēta kā pārkāpuma tiešā izpildītāja, tad savas aizstāvības mērķiem tā būtu iztaujājusi abus savus darbiniekus un veikusi meklējumus aizstāvībai savos arhīvos.

163 Tas, ka Komisijas iebildumi ir jauni, uz ko atsaucas prasītāja, ir jāuztver vismaz relatīvi.

164 Acīmredzami ir tiesa, ka vienīgi otrajā paziņojumā par iebildumiem Komisija pareizi un pienācīgi pārkāpumā ir vainojusi prasītāju kā tā tiešo izpildītāju.

165 Tomēr, lai gan Lēmums 2004/337 prasītājas tiesību uz aizstāvību pārkāpuma dēļ tika atcelts, faktu ziņā prasītāja šajā datumā zināja, ka Komisija to vaino pārkāpumā arī kā tiešo izpildītāju sakarā ar V. un B., prasītājas darbinieku, piedalīšanos karteļa sanāksmēs. Tādējādi prasītāja par Komisijas nostāju tika informēta nevis 2009. gadā, bet gan 2001. gadā.

166 Ņemot vērā šo apstākli, prasītāja nevar izvirzīt argumentu, kas izriet no Komisijas iebildumu raksta formulējuma lietā T-109/02, lai būtībā apgalvotu, ka tās vainošana pārkāpumā tiešās izpildītājas statusā 2009. gadā esot tai bijis jauns iebildums. Lai kādi arī būtu Komisijas argumenti, kurus tā izklāstījusi Vispārējā tiesā lietā T-109/02, nav apstrīdams, ka vainošana pārkāpumā tiešās izpildītājas statusā patiešām bija ietverta jau Lēmumā 2004/337. Turklāt īpaši šī iemesla dēļ prasītāja ir cēlusi prasību lietā T-109/02 un kā Vispārējā tiesa iepriekš 10. punktā minētajā spriedumā lietā *Bolloré*, tā Tiesa iepriekš 13. punktā minētajā *PAK* spriedumā ir varējušas vienīgi apstiprināt šo faktu.

167 Šo pašu iemeslu dēļ prasītāja arī nevar pamatot argumentu ar to, ka Komisijas konsultants–revidents 2010. gada 13. janvāra vēstulē ir norādījis, ka otrajā paziņojumā par iebildumiem "ir pilnīgi jauns iebildums par faktiem, kas ir vairāk nekā piecpadsmit gadus veci". Visbeidzot, aplūkojot šo vēstuli tās kontekstā, ir jānorāda, ka runa bija vienīgi par atbildi uz prasītājas lūgumu pagarināt atbildes uz otro paziņojumu par iebildumiem termiņu; šajā lūgumā prasītāja pati apgalvoja, ka runa ir par "pilnībā jaunu iebildumu" un ka fakti ir vairāk nekā piecpadsmit gadus veci. Turklāt un lai novērstu jebkādas šaubas par konsultanta–revidenta nostāju, ir jānorāda, ka viņš savā galīgajā ziņojumā ir tieši norādījis, ka "iebildums par [prasītājas] tiešo dalību tai [tika] paziņots [Lēmumā 2004/337]".

168 Visbeidzot un pat pārsniedzot iepriekš minētos apsvērumus, ir jānorāda, ka pirmajā paziņojumā par iebildumiem faktiskos apstākļus, kurus veidoja V. un B. piedalīšanās karteļa sanāksmēs, Komisija, lai konstatētu pārkāpuma pastāvēšanu, kurā vainota *Copigraph* un prasītāja kā *Copigraph* mātessabiedrība, jau bija izvirzījusi. Citiem vārdiem sakot, prasītāju, lai gan tajā laikā tā tika iesaistīta vienīgi kā *Copigraph* mātessabiedrība, Komisija pirmajā paziņojumā par iebildumiem bija informējusi par šiem faktiskajiem apstākļiem.

169 Ņemot vērā iepriekš 163.–168. punktā izklāstītos apsvērumus, ir jāuzskata, ka neviens no faktiskajiem apstākļiem, ar kuriem otrajā paziņojumā par iebildumiem ir pamatota prasītājas kā tiešās izpildītājas vainošana pārkāpumā, 2009. gadā nebija jauns apstāklis un, vēl jo mazāk, nebija jauns apstāklis, saistībā ar kuru prasītājai nebūtu bijusi iespēja aizstāvēties sakarā ar laika, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, ilgumu.

170 Šis secinājums nevar tikt apšaubīts ar prasītājas argumentu, kurš, lai pierādītu, ka aizskartas tās tiesības uz aizstāvību pagājušā laika dēļ, ietver to, ka replikā ir ietverts informācijas un dokumentu saraksts, saistībā ar kuriem tā apgalvo, ka, ja tā savlaicīgi būtu tikusi apsūdzēta kā pārkāpuma tiešā izpildītāja, tā būtu iztaujājusi abus savus darbiniekus vai veikusi meklējumus aizstāvībai savos arhīvos.

171 Šis arguments, gluži kā tas izriet no prasītājas iesniegtā dokumenta, ir balstīts uz tēzi, ka Komisija vainojot prasītāju personiskā pārkāpumā, kas ir "atsevišķs" no tā, kurā tā tiek vainota kā *Copigraph* mātessabiedrība; proti, tā tiekot vainota personiskā atsevišķā pārkāpumā, kurš konkrēti faktu ziņā bijis atšķirīgs no *Copigraph* iesaistīšanās pārkāpumā un saistībā ar kuru prasītājai tādēļ esot bijis nepieciešams savākt specifiskus aizsardzības elementus.

172 Šajā lietā ir jānorāda, ka šī tēze, ko prasītāja atkārtoti izvirza tiesvedībā, neatbilst patiesībai.

173 Gan no otrā paziņojuma par iebildumiem, gan no apstrīdētā lēmuma izriet, ka Komisija tajos prasītājai nepārmet nedz kādu atsevišķu pārkāpumu, nedz arī kādu iesaistīšanos pārkāpumā, kas konkrēti atšķirtos no *Copigraph* pārkāpuma.

174 Pārkāpums, kurā prasītāja vainota gan kā *Copigraph* mātessabiedrība, gan kā tiešā izpildītāja, ir viens un tas pats pārkāpums, kas sastāv no "piedalīšanās nolīgumu un saskaņoto darbību kopumā paškopējošā papīra nozarē" (apstrīdētā lēmuma 1. pants; skat. arī otrā paziņojuma par iebildumiem 338. punkta beigu daļu).

175 Saistībā ar faktiskajiem apstākļiem, kurus Komisija secinājusi arī no prasītājas dalības aizliegtās vienošanās īstenošanā tiešās izpildītājas statusā, ir jānorāda, ka tie ir tie paši faktiskie apstākļi – jau sen zināmi – kā tie, kuri ļāvuši raksturot *Copigraph* dalību aizliegtās vienošanās īstenošanā, proti, V. un B., prasītājas darbinieku, piedalīšanās pret konkurenci vērstās sanāksmēs (saistībā ar *Copigraph* skat. otrā paziņojuma par iebildumiem 282.–294. punktu un apstrīdētā lēmuma 287.–298. apsvērumu; saistībā ar prasītāju skat. otrā paziņojuma par iebildumiem 376. punktu un apstrīdētā lēmuma 376. punktu, kā arī ar sanāksmēm saistītās tabulas, kas ietvertas šo abu dokumentu I un II pielikumā).

176 Šī vienotā pārkāpuma pastāvēšanu, kura balstās uz vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem, lai ko arī neteiktu prasītāja, nevar atspēkot ar formulējumiem, kas izklāstīti iebildumu rakstā (46. punkts). Turklāt Komisija citur iebildumu rakstā (61. punkts) un atbildes rakstā uz repliku (26. punkts) skaidri apstiprina pārkāpuma vienotību un dubulto raksturu, saskaņā ar kuriem prasītāja, lielākais, tiek vainota šajā pārkāpumā.

177 Apgalvotajai prasītājas neiespējamībai sazināties ar lieciniekiem vai piekļūt arhīviem, ja vien tā nav saistīta ar šo faktisko apstākļu apstrīdēšanu – kurus šī lietas dalībniece tomēr neapstrīd Vispārējā tiesā, ja vien tas nenotiek novēloti un nepārliecinoši, – tādējādi kopumā nav nozīmes.

178 Saistībā ar apgalvojumu, ka V. un B. liecības katrā ziņā būtu varējušas pierādīt, ka prasītāja nebija tieši iesaistīta pārkāpumā, ir jānorāda, ka tas nav ticams.

179 Ņemot vērā faktu, kas nopietni nav apstrīdēts, ka šīs abas personas bija prasītājas darbinieki un ka vismaz saistībā ar V. viņa kā prasītājas pārstāvja statuss ir ticis identificēts karteļa inaugurācijas pasākumā 1992. gada 23. janvārī (skat. apstrīdētā lēmuma 376. apsvēruma trešo teikumu), prasītājas apgalvojums noteikti balstās uz pieņēmumu – kas, ņemot vērā ekonomisko vienību starp prasītāju un *Copigraph*, nav reāls –, ka tās darbinieki karteļa sanāksmēs būtu varējuši gan iesaistīties aizliegtās vienošanās īstenošanā *Copigraph* vārdā, gan publiski un pārliecinoši distancēties no prasītājas vārda.

180 Apgalvojuma, saskaņā ar kuru prasītājas bijušo darbinieku liecība būtu bijusi noderīga aizstāvībai, ticamības neesamību vēl apstiprina arī prasītājas rīcība. Ir svarīgi norādīt, ka prasītāja –, lai gan tā kopš 2001. gada 20. decembra zināja, ka Komisija to uzskata par tieši iesaistītu pārkāpumā, un tātad ļoti viegli varēja iegūt B., kurš tajā laikā vēl bija prasītājas darbinieks, liecību, – to neizdarīja.

181 Šī prasītājas bezdarbība, kā arī apstāklis, ka šīs personas liecība jocīgā kārtā šķiet noderīga vienīgi pēc tās aiziešanas no grupas, lai gan prasītājas rīcībā bija daudzi gadi, lai to iegūtu, apstiprina, ka šī liecība nebija noderīga aizstāvībai.

182 Visbeidzot un katrā ziņā ir jānorāda, ka prasītāja nesniedz nekādus pierādījumus par konkrētu neiespējamību 2009. gadā iegūt informāciju no saviem bijušajiem darbiniekiem (saistībā ar līdzīgiem vērtējumiem skat. iepriekš 128. punktā minēto spriedumu lietā *Technische Unie*/Komisija, 64. punkts). Konkrētāk, prasītāja nav iesniegusi pierādījumus, ka tā būtu izrādījusi jebkādu rūpību, kas būtu jāīsteno uzņēmumam, lai sazinātos ar saviem bijušajiem darbiniekiem un saņemtu to liecības. Lielākais, tiesas sēdē prasītāja nekonkrēti un katrā ziņā novēloti Reglamenta 48. panta nozīmē norādīja uz B. slimību, kurai esot sekojusi nāve. No tā izriet, ka apgalvojums, saskaņā ar kuru prasītājai 2009. gadā vairs neesot bijusi piekļuve saviem bijušajiem darbiniekiem, vienkārši nav pierādīts.

183 Saistībā ar norādi uz prasītājas arhīviem ir jānorāda, ka neatkarīgi no tā, ka prasītāja attiecīgās darbības varēja veikt 2001. gadā, tā kā mātessabiedrībai ir jāsaglabā visi pierādījumi, kas tai ļauj aizstāvēties pret to, ka tā tiek apsūdzēta kā mātessabiedrība, kas kopā ar meitassabiedrību veido ekonomisko vienību (skat. iepriekš 152. punktu), tā tas ir *a fortiori* saistībā ar tās pašas rīcību un pašas arhīviem. Prasītājas arguments, ka esot par vēlu veikt meklējumus tās arhīvos, ir jānoraida.

184 Ņemot vērā iepriekš 156.–183. punktā izklāstītos apsvērumus, prasītājas tēze, saskaņā ar kuru tai sakarā ar laiku, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, neesot bijusi iespēja aizstāvēties otrajā administratīvajā procesā kā pārkāpuma tiešai izpildītājai, ir jānoraida. Lietas īpašajos apstākļos –, tostarp ņemot vērā, ka prasītāja 2001. gadā konkrēti zināja par Komisijas iebildumiem pret to, ka 2009. gadā nebija nekādu jaunu iebildumu salīdzinājumā ar tiem, kas izvirzīti 2001. gadā, ka ir identiski un nav apstrīdēti – ja vien tas nenotiek novēloti un nepārliecinoši – faktiskie apstākļi, ar kuriem tiek pamatota prasītājas kā tiešās izpildītājas iesaistīšanās, ka prasītāja vairākus gadus ir bijusi bezdarbībā un pēc tam nav sniegusi nekādus pierādījumus par saviem centieniem sazināties ar saviem bijušajiem darbiniekiem 2009. gadā un, visbeidzot, ka prasītāja leģitīmi varētu apgalvot, ka tai vairs nav efektīvas piekļuves saviem arhīviem, – Vispārējā tiesa uzskata, ka nav pierādīts, ka būtu pārkāptas tiesības uz aizstāvību sakarā ar pagājušo laiku saistībā ar prasītājas kā tiešās izpildītājas apsūdzēšanu.

185 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, no kuriem izriet, ka Komisija nav pārkāpusi saprātīgu termiņu un, lai kāds arī nebūtu bijis procesa ilgums šajā lietā, prasītājas tiesību uz aizstāvību pārkāpums, kas pieļauts laika, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, dēļ, nav pierādīts, pirmais pamats ir jānoraida.

Par otro pamatu – noilguma noteikumu pārkāpumu

186 Prasītāja norāda, ka no noilguma noteikumiem izriet, ka Komisijas sodu uzlikšanas pilnvarām saistībā ar faktiem, kurus tieši izraisījusi *Copigraph*, saistībā ar tiem, kurus prasītāja izraisījusi kā netiešā izpildītāja *Copigraph* mātessabiedrības statusā, un, visbeidzot, saistībā ar tiem, kurus tā izraisījusi tieši, bija iestājies noilgums. Attiecībā uz *Copigraph* pēdējais noilgumu pārtraucošais akts esot bijis pirmais paziņojums par iebildumiem, *Copigraph* neceļot prasību par Lēmumu 2004/337. Saistībā ar prasītājas saukšanu pie atbildības mātessabiedrības statusā arī esot iestājies noilgums, jo prasītājas atbildība šajā statusā esot pakārtota *Copigraph* atbildībai. Saistībā ar prasītāju kā tiešo izpildītāju neviens sākotnējais procesuālais akts neesot pārtraucis noilgumu, kas tādējādi esot iestājies. Komisija tādējādi neesot ievērojusi Vispārējās tiesas 2009. gada 31. marta spriedumu lietā T-405/06 *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija (Krājums, II-771. lpp., 143.–145. punkts).

187 Komisija apstrīd "mākslīgo nošķirumu", ko noteikusi prasītāja starp pārkāpumu, kurā vainota *Copigraph*, un citu pārkāpumu, kurā prasītāja vainota kā mātessabiedrība. Prasītāja, *Copigraph* mātessabiedrība, un *Copigraph* esot viens un tas pats uzņēmums; tādējādi tiek uzskatīts, ka abas ir izdarījušas vienu un to pašu pārkāpumu.

188 Noilgumam esot objektīvs raksturs, un tas esot jāizvērtē saistībā ar prasītāju, kas ir vienīgā apstrīdētā lēmuma adresāte. Jautājumam par apgalvoto noilgumu attiecībā pret *Copigraph* neesot nozīmes. Papildus tam, ka norāde uz iepriekš 186. punktā minēto spriedumu lietā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija esot nepareiza, apstāklim, ka *Copigraph* nav cēlusi prasību pret Lēmumu 2004/337, neesot nozīmes.

189 Runājot par apgalvoto noilgumu par labu prasītājai kā mātessabiedrībai, prasītājas arguments esot balstīts uz kļūdainu apgalvojumu, ka mātessabiedrības atbildība ir "pakārtota" meitassabiedrības atbildībai.

190 Saistībā ar apgalvoto noilgumu par labu prasītājai kā tiešajai izpildītājai Komisija apstrīd argumentu, saskaņā ar kuru noilgums neesot varējis iestāties tādēļ, ka pirmajā paziņojumā par iebildumiem nebija paredzēta prasītājas atbildība mātessabiedrības statusā. Noilgumu pārtraucošie akti, kuru starpā ir pirmais paziņojums par iebildumiem, attiecoties uz visiem uzņēmumiem, kuri piedalījušies pārkāpumā,

un līdz ar to uz prasītāju. Pat argumentācijas nolūkiem pieņemot, ka būtu jāuzskata, ka tas nav tas pats uzņēmums, kas saukts pie atbildības, esot neapstrīdami, ka prasītāja ir piedalījusies pārkāpumā judikatūras nozīmē.

191 Ar šo pamatu prasītāja būtībā apgalvo, ka saistībā ar Komisijas sodu uzlikšanas pilnvarām attiecībā pret to kā *Copigraph* mātessabiedrību bija iestājies noilgums, jo tās atbildība šajā statusā esot pakārtota tās meitassabiedrības atbildībai un noilgums esot iestājies par labu šai meitassabiedrībai. Prasītāja turklāt apgalvo, ka pret to kā pret pārkāpuma tiešo izpildītāju bija iestājies noilgums, jo Komisija noilguma termiņā nebija īstenojusi nevienu pārtraucošu darbību attiecībā pret to šajā statusā.

192 Vispirms ir jānorāda, ka prasītājas argumentācija, kas balstīta uz to, ka tās atbildība ir pakārtota *Copigraph* atbildībai, un uz to, ka attiecībā pret *Copigraph* esot iestājies noilgums, ir jānoraida kā neatbilstoša.

193 Ir jāatgādina, ka gadījumā – tādā, kāds ir šajā lietā –, kad pastāv ekonomiska vienība starp mātessabiedrību un meitassabiedrību, mātessabiedrība līdzvērtīgi meitassabiedrībai tiek uzskatīta par pārkāpuma izpildītāju. Tiek uzskatīts, ka tā pati ir izdarījusi pārkāpumu (skat. iepriekš 38.–41. un 52. punktā minēto judikatūru, tostarp iepriekš 40. punktā minēto spriedumu lietā *Metsä-Serla* u.c./Komisija, 34. punkts).

194 Turpinot, iespējamajam apstāklim, ka meitassabiedrība vairs nevar tikt sodīta par konstatēto pārkāpumu vai nu šīs meitassabiedrības izzušanas dēļ, vai – kā to apgalvo prasītāja šajā lietā – sakarā ar to, ka attiecībā uz šo meitassabiedrību ir iestājies noilgums, nav nozīmes saistībā ar jautājumu, vai mātessabiedrība, kas pati tiek uzskatīta par pārkāpuma izdarītāju sakarā ar ekonomisko vienību ar savu meitassabiedrību, var tikt sodīta. Protams, mātessabiedrības atbildība nepastāvētu, ja būtu pierādīts, ka pārkāpuma nav bijis, bet šī atbildība nevar izzust sakarā ar to, ka ir iestājies soda noilgums attiecībā pret meitassabiedrību. Noilguma, kas paredzēts Regulas Nr. 1/2003 25. pantā, sekas nav pārkāpuma izzušana, bet vienīgi to personu, kurām šis noilgums piemērojams, atbrīvošana no soda.

195 No iepriekš minētajiem ievada apsvērumiem – pretēji prasītājas apgalvotajam – izriet, ka nav nekādas nozīmes izvērtēt jautājumu, vai attiecībā pret *Copigraph* bija iestājies noilgums.

196 Vienīgais atbilstošais jautājums ir par to, vai bija iestājies noilgums pret prasītāju, kura turklāt ir vienīgā apstrīdētā lēmuma adresāte.

197 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. punktu jebkura rīcība, ko izmeklēšanā vai iztiesāšanā attiecībā uz pārkāpumu veikusi Komisija vai dalībvalsts konkurences iestāde, pārtrauc noilguma termiņu naudas sodu vai kavējuma naudas uzlikšanai un ka noilguma termiņš tiek pārtraukts no dienas, kurā rīcība ir paziņota "vismaz vienam uzņēmumam vai vienai uzņēmumu apvienībai, kas piedalījušies pārkāpumā".

198 Tādējādi Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. punkta mērķis ir definēt to Komisijas darbību diapazonu, kuras izraisa noilguma pārtraukumu.

199 Šajā tiesību normā šis diapazons ir tieši ierobežots ar izmeklēšanas un iztiesāšanas darbībām, kuras ir paziņotas (vismaz) vienam uzņēmumam, kas piedalījies pārkāpumā, t.i., pēc pēdējās analīzes – uzņēmumam, kas lēmumā, ar kuru noteikts sods par pārkāpumu, ir identificēts kā tāds.

200 Tādējādi Vispārējā tiesa iepriekš 186. punktā minētajā spriedumā lietā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija (143. punkts) ir norādījusi, ka "[Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. punkta] izpratnē ar "uzņēmumu, kas piedalījies pārkāpumā," ir jāsaprot visi uzņēmumi, kas kā tādi identificēti Komisijas lēmumā, ar kuru piemērots sods par attiecīgo pārkāpumu".

201 Regulas Nr. 1/2003 25. panta 4. punktā ir norādīts, ka noilguma termiņa pārtraukšana attiecas uz "visiem" uzņēmumiem vai uzņēmumu apvienībām, kas piedalījušies pārkāpumā.

202 Tādējādi Regulas Nr. 1/2003 25. panta 4. punkta mērķis ir definēt to uzņēmumu diapazonu, uz kuriem attiecas noilguma pārtraukums.

203 Šajā tiesību normā izmantotais termins "visi" ir vērsts uz to, lai norādītu, ka svarīga ir attiecīgā uzņēmuma objektīvā dalība pārkāpumā neatkarīgi no tā, kādā statusā šis uzņēmums ir piedalījies pārkāpumā un vai Komisija par šo uzņēmumu zināja pirms paziņojuma par iebildumiem, vai šis uzņēmums ir akta, ar kuru tiek pārtraukts noilgums pirms šī paziņojuma par iebildumiem, adresāts vai ne, un vai šis uzņēmums kādreiz ir panācis pirmā lēmuma, ar kuru Komisija tam bija uzlikusi sodu, atcelšanu.

204 Šajā ziņā Vispārējā tiesa iepriekš 186. punktā minētajā spriedumā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija (145. punkts) saistībā ar uzņēmumiem, attiecībā uz kuriem tiek pārtraukts noilgums, ir precizējusi, ka frāze "piedalījies pārkāpumā" ir saistīta ar objektīvu faktu, proti, dalību pārkāpuma izdarīšanā, kas atšķiras no tāda subjektīva un nejauša apstākļa kā uzņēmuma identificēšana administratīvā procesa laikā (iepriekš 186. punktā minētais spriedums lietā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija, 145. punkts).

205 No iepriekš minētajiem apsvērumiem, kas attiecas uz Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. un 4. punkta nozīmi un apjomu, izriet, ka, ja uzņēmums saskaņā ar pēdējo analīzi ir piedalījies pārkāpumā, proti, ja uzņēmums kā tāds ir identificēts apstrīdētajā lēmumā, tad noilguma pārtraukums, kas izriet no izmeklēšanas akta vai tiesvedības paziņošanas un vismaz viena uzņēmuma (šī paša uzņēmuma vai cita) saukšanas pie atbildības, kurš arī identificēts kā pārkāpuma dalībnieks, attiecas arī uz to.

206 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka prasītāja ir ne tikai apstrīdētajā lēmumā identificēta kā pārkāpuma dalībniece, bet arī visi šīs prasības pamati, kas vērsti uz to, lai apstrīdētu šo konstatāciju, ir noraidīti.

207 No tā izriet, ka, lai ko arī neapgalvotu prasītāja, tā patiešām ir uzņēmums, kas piedalījies pārkāpumā Regulas Nr. 1/2003 25. panta 4. punkta nozīmē. Prasītājas izvirzītajam apstāklim, ka tā kā pārkāpuma tiešā izpildītāja ir apsūdzēta vienīgi otrajā paziņojumā par iebildumiem, proti, vairāk nekā piecus gadus pēc pārkāpuma beigām, nav nekādas nozīmes, un tas izriet no tā, ka nav izprasts Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. un 4. punkta mehānisms.

208 Turklāt ir jānorāda, ka nav strīda par to, ka izmeklēšanas un iztiesāšanas darbības tika paziņotas "vismaz vienam uzņēmumam, kas piedalījies pārkāpumā", un ka runa ir par izmeklēšanas darbībām, kuras Komisija veikusi 1997. gadā un 1999. gadā (skat. iepriekš 2. un 5. punktu), par 2000. gada 26. jūlija pirmo paziņojumu par iebildumiem vai vēl par 2009. gada 15. septembra paziņojumu par iebildumiem.

209 No tā izriet, ka, lai ko arī neapgalvotu prasītāja, attiecībā pret to noilgums ar šīm dažādajām darbībām tika pārtraukts. Prasītājas arguments, saskaņā ar kuru iepriekš 186. punktā minētajā spriedumā lietā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija (186. punkts) Vispārējā tiesa esot nospriedusi, ka izmeklēšanas darbības, kas attiecas uz trešajām personām, nepārtrauc noilgumu saistībā ar uzņēmumiem, par kuriem Komisija zināja un par kuru dalību pārkāpumā tā nevarēja nezināt, balstoties uz tās rīcībā esošajiem materiāliem, izriet no tā, ka nav pareizi izprasts ne Regulas Nr. 1/2003 25. panta 3. un 4. punkta mehānisms, ne attiecīgā sprieduma formulējums (skat. iepriekš 204. punktu).

210 Saistībā ar apgalvojumu, ka, tā kā Lēmums 2004/337 tika atcelts, Komisija neesot varējusi balstīties uz šo lēmumu, lai pierādītu, ka prasītāja bija identificēta kā tāda, kura ir piedalījusies pārkāpumā, kas norādīts "lēmumā, ar kuru Komisija ir noteikusi sodu par pārkāpumu", ir jānorāda, ka ar šo apgalvojumu atkal netiek ņemts vērā noilguma mehānisms. Apstrīdētajā lēmumā prasītāja ir identificēta kā tāda, kura ir piedalījusies pārkāpumā; tas izraisa, ka izmeklēšanas un iztiesāšanas darbības, kas atgādinātas iepriekš 208. punktā, patiešām ir pārtraukušas noilgumu attiecībā uz prasītāju.

211 Visbeidzot, saistībā ar apgalvojumu, ka Vispārējā tiesa un Tiesa, kad tās nolēma, ka noilguma apturēšana sakarā ar prasības celšanu neattiecas *erga omnes*, bet vienīgi attiecībā uz prasītājiem, šķietami esot īstenojušas "attīstību par labu efektīvai noilguma noteikumu piemērošanai" (iepriekš

186. punktā minētais spriedums lietā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija, 158. punkts, un iepriekš 41. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *ArcelorMittal Luxembourg*/Komisija un Komisija/*ArcelorMittal Luxembourg* u.c., 141.–149. punkts), ir jānorāda, ka Savienības tiesas sniegtais risinājums šajos spriedumos attiecas vienīgi uz gadījumiem par noilguma apturēšanu (Regulas Nr. 1/2003 25. panta 6. punkts). Tādējādi tas nekādā ziņā nenozīmē, ka noilguma pārtraukums (šīs pašas regulas 25. panta 3. un 4. punkts) neattiecas uz visiem dalībniekiem, kas piedalījušies pārkāpumā. Turklāt savā iepriekš 186. punktā minētajā spriedumā lietā *ArcelorMittal Luxembourg* u.c./Komisija Vispārējā tiesa noilguma pārtraukšanas režīmu, saistībā ar kuru *erga omnes* ir tieši paredzēta Regulas Nr. 1/2003 25. panta 4. punktā, skaidri ir nošķīrusi no noilguma apturēšanas režīma, saistībā ar kuru jautājums netika "izlemts" (sprieduma 153. punkta pirmais teikums).

212 Kopumā ir jāuzskata, ka noilgums, kas ir iestājies 1995. gada septembrī, attiecībā uz prasītāju ir ticis pārtraukts ar dažādām darbībām, kas minētas iepriekš 208. punktā, konkrētāk, ar pirmo paziņojumu par iebildumiem (2000. gada 26. jūlijs).

213 Tā kā šī notikuma dēļ noilguma termiņš ar pirmo paziņojumu par iebildumiem ir sācies no nulles, tad, piemērojot Regulas Nr. 1/2003 25. panta 6. punktu, no 2002. gada 11. aprīļa (datuma, kurā prasītāja cēla prasību lietā T-109/02 Vispārējā tiesā) līdz 2009. gada 3. septembrim (iepriekš 13. punktā minētajam *PAK* spriedumam) tas ir ticis apturēts un pēc tam atsācis savu ritējumu, līdz to pārtrauca 2009. gada 15. septembra otrais paziņojums par iebildumiem. Tādējādi noilguma termiņš ir ritējis no 2000. gada 26. jūlija līdz 2009. gada 15. septembrim; no tā ir atskaitīts vienu gadu un deviņus mēnešus ilgais apturēšanas laiks.

214 Pēc otrā paziņojuma par iebildumiem (2009. gada 15. septembris) noilguma termiņš sākās no nulles un turpinājās līdz brīdim, kad Komisija 2010. gada 23. jūnijā, t.i, deviņus mēnešus vēlāk, pieņēma apstrīdēto lēmumu.

215 No šiem elementiem izriet, ka apstrīdētais lēmums tika pieņemts piecu gadu noilguma termiņā, kurš paredzēts Regulas Nr. 1/2003 25. panta 1. punkta b) apakšpunktā.

216 Saistībā ar desmit gadu termiņu, kas paredzēts šīs pašas regulas 25. panta 5. punkta otrajā teikumā, ir jānorāda, ka arī tas ir ticis ievērots, jo pēc apturēšanas laika, kurš aptver tiesvedību (no 2002. gada 11. aprīļa līdz 2009. gada 3. septembrim), atņemšanas laiks no pārkāpuma beigām (1995. gada septembris) līdz apstrīdētajam lēmumam (2010. gada jūnijs) ir septiņi gadi un četri mēneši.

217 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, no kuriem izriet, ka saistībā ar prasītāju nav iestājies noilgums, šis pamats ir jānoraida.

Par piekto pamatu – pamatnostādņu, sodu individualizācijas principa un samērīguma principa pārkāpumu un pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi

Par pirmo daļu, kas izriet no atteikuma samazināt naudas sodu sakarā ar šī procesa faktisko un juridisko kontekstu

218 Prasītāja apgalvo, ka šādiem trīs elementiem, pirmkārt, saistībā ar tās neiespējamību izmantot savas tiesības uz aizstāvību, otrkārt, saistībā ar to, ka *Copigraph* tai piederēja vienīgi neilgu laiku, jo tā ir aizgājusi no tirgus, un, treškārt, saistībā ar to, ka *Copigraph* bija "mazs dalībnieks", kurš ir vainots vienīgi pasīvā un piespiedu dalībā aizliegtās vienošanās īstenošanā, būtu bijis jāpamato būtisks naudas soda samazinājums. Vēl jo vairāk naudas soda samazinājums būtu bijis jāpiemēro, ja prasītājai uzliktā naudas soda summa būtu tikusi salīdzināta ar *AWA*, kas ir tirgus līdere un aizliegtās vienošanās vadītāja, uzliktā naudas soda summu.

219 Komisija atbild, ka šie trīs minētie elementi vai nu ir jau noraidīti, vai tiem nav nozīmes, vai arī tie jau ir ņemti vērā. Saistībā ar prasītājas veikto salīdzinājumu ar *AWA*, esot jānorāda, ka šis salīdzinājums, ņemot vērā Komisijas izmantotos kritērijus, esot "reducējošs un maldinošs".

220 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, nosakot katra atsevišķā naudas soda apmēru, Komisijai ir rīcības brīvība (Vispārējās tiesas 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā T-150/89 *Martinelli* /Komisija, *Recueil*, II-1165. lpp., 59. punkts, un 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-352/94 *Mo och Domsjö*/Komisija, *Recueil*, II-1989. lpp., 268. punkts). Tās novērtējums tomēr ir jāveic, ievērojot Savienības tiesības, kas ietver ne vien Līguma noteikumus, bet arī vispārējos tiesību principus (Vispārējās tiesas 2009. gada 9. jūlija spriedums lietā T-450/05 *Peugeot* un *Peugeot Nederland* /Komisija, Krājums, II-2533. lpp., 273. punkts). Ir jāatgādina, ka šis vērtējums ir pakļauts Savienības tiesas pārbaudei, kurai ir jāveic tiesiskuma pārbaude un jāīsteno neierobežotā kompetence, kura tai ir atzīta Regulas Nr. 1/2003 31. pantā, pamatojoties uz – papildus eventuālajiem sabiedriskās kārtības apsvērumiem – prasītājas pamatiem un pierādīšanas līdzekļiem, kurus prasītāja izvirzījusi šo pamatu atbalstam (šajā ziņā skat. Tiesas 2011. gada 8. decembra spriedumus lietā C-386/10 P *Chalkor* /Komisija, Krājums, I-13085. lpp., 62.–64. punkts, un lietā C-389/10 P *KME Germany* u.c./Komisija, Krājums, I-12789. lpp., 129.–131. punkts).

221 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pārkāpuma smagums tiek noteikts, ņemot vērā vairākus apstākļus – tādus kā lietas īpašie apstākļi, tās konteksts un naudas sodu preventīvā ietekme (iepriekš 33. punktā minētais Tiesas spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 241. punkts, un Tiesas 2007. gada 10. maija spriedums lietā C-328/05 P *SGL Carbon*/Komisija, Krājums, I-3921. lpp., 43. punkts).

222 Šajā gadījumā no apstrīdētā lēmuma izriet, ka Komisija prasītājai uzliktā naudas soda summu ir noteikusi saskaņā ar vispārējo metodi, kādu tā to ir noteikusi pamatnostādnēs, kuru 1. punkta pirmajā daļā ir noteikts, ka "naudas soda pamatapmēru nosaka, ņemot vērā pārkāpuma smagumu un ilgumu, kas ir vienīgie kritēriji, kuri ir izklāstīti Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā".

223 Ņemot vērā konstatācijas, kas veiktas, izvērtējot ceturto pamatu, arguments, saskaņā ar kuru naudas soda summu būtu bijis jāsamazina, jo prasītājai nebija iespējas aizstāvēties laika, kāds pagājis no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem, ilguma dēļ, ir jānoraida kā nepamatots.

224 Arguments, saskaņā ar kuru naudas soda summa būtu bijusi jāsamazina, jo *Copigraph* prasītājai, kura esot pametusi tirgu, esot piederējusi tikai neilgu laiku, arī ir jānoraida, jo nav apstrīdēts, ka prasītāja visu pārkāpuma laiku ir bijusi *Copigraph* mātessabiedrība. Tas, ka prasītāja ir cedējusi *Copigraph* un ir pametusi tirgu pēc pārkāpuma beigām, nevar attaisnot naudas soda summas samazinājumu.

225 Saistībā ar argumentu, ka *Copigraph* ir "maza loma" tirgū, ir jānorāda, ka Komisija to ir ņēmusi vērā, aprēķinot naudas soda summu. Šis apstāklis izpaužas *Copigraph* apgrozījumā, kurš ir ņemts vērā, lai noteiktu naudas soda pamatsummu atbilstoši pārkāpuma smagumam (skat. apstrīdētā lēmuma 434.–437. apsvērumu).

226 Saistībā ar to, ka Komisija esot vainojusi *Copigraph* pasīvā un piespiedu dalībā aizliegtās vienošanās īstenošanā, ir jānorāda, ka Komisija, tieši pretēji, ir uzskatījusi, ka *Copigraph* un prasītāja – gluži kā pārējie aizliegtās vienošanās dalībnieki – bija aktīvi dalībnieki (apstrīdētā lēmuma 455. apsvērums), un ka saistībā ar piespiedu dalību attiecīgajiem uzņēmumiem ir jāinformē Komisija par konkurentu prettiesisko rīcību un draudiem, lai tos izbeigtu (apstrīdētā lēmuma 456. apsvērums).

227 Visbeidzot, saistībā ar apstākli, ka prasītājai uzliktais naudas sods procentos no apgrozījuma tirgū esot līdzīgā līmenī naudas sodam, kurš uzlikts aizliegtās vienošanās vadītājai *AWA*, ir pietiekami norādīt, ka runa ir tikai par nejaušu apstākli.

228 Gan naudas sodu, kas uzlikts prasītājai (21,26 miljoni EUR, t.i., 35,43 % no prasītājas apgrozījuma attiecīgajā tirgū), gan naudas sods, kas uzlikts *AWA* (141,75 miljoni EUR, t.i., 37,26 % no *AWA* apgrozījuma attiecīgajā tirgū), ir vienīgi rezultāts tam, ka Komisija katra uzņēmuma individuālajā gadījumā ir piemērojusi pamatnostādņu metodi saskaņā ar sodu individualizācijas principu (saistībā ar

prasītāju skat. apstrīdētā lēmuma 414.–479. apsvērumu, konkrētāk, 436., 442., 443., 450.–453., 461., 468., 473. un 479. apsvērumu; saistībā ar *AWA* skat. Lēmuma 2004/337 369.–461. apsvērumu, konkrētāk, 409., 412., 415.–417., 424., 432., 433., 448., 452. un 461. apsvērumu).

229 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka šī piektā pamata daļa ir jānoraida.

Par otro daļu – atteikumu samazināt naudas soda summu sakarā ar krīzi paškopējošā papīra nozarē

230 Prasītāja norāda, ka pret karteli, kas īstenots, lai gūtu maksimālu peļņu plaukstošā nozarē, nevar vērsties tikpat stingri kā pret karteli, kas īstenots, lai stātos pretī nenovēršamai nozares lejupslīdei. Komisijas prakse sniedzot pietiekamus pierādījumus šajā sakarā, un šī nepieciešamība esot tikusi atgādināta kā valstu, tā starptautiskā līmenī.

231 Šajā lietā tirgus lejupslīde esot tikusi izvirzīta, un to turklāt ir norādījusi Komisija, taču Komisija esot bez pamatojuma atteikusies to ņemt vērā, lai gan nozares lejupslīde esot turpinājusies.

232 Komisija atbild, ka tā ir ņēmusi vērā nozares ekonomisko situāciju. Tā atgādina, ka salīdzinājumam ar iepriekšējiem lēmumiem neesot nozīmes. Turklāt krīze faktiski esot ietekmējusi nozari vienīgi pārkāpuma beigās, kas, nebūt nebūdams attaisnojošs apstāklis, apstiprinot secinājumu, ka kartelis ir vienīgi paildzinājis nelabojamu situāciju. Turklāt saskaņā ar judikatūru Komisijai kā atbildību mīkstinošs apstāklis neesot jāņem vērā nozares sliktā finanšu situācija. Nozares lejupslīdei pēc Lēmuma 2004/337 pieņemšanas neesot nozīmes.

233 Saistībā ar šo piektā pamata daļu ir jānorāda, ka prasītāja nevar izvirzīt argumentu saistībā ar apgalvoto krīzi paškopējošā papīra nozarē, lai pārmestu Komisijai, ka tā nav ņēmusi vērā atbildību mīkstinoša apstākļa pastāvēšanu, aprēķinot naudas soda summu.

234 Gluži kā Komisija ir tieši norādījusi apstrīdētā lēmuma 460. apsvērumā un kā tas izriet no pastāvīgās judikatūras, Komisijai nav pienākuma kā atbildību mīkstinošu apstākli ņemt vērā attiecīgās nozares slikto finansiālo stāvokli; tikai tāpēc vien, ka iepriekšējās lietās Komisija nozares ekonomisko situāciju ir ņēmusi vērā kā atbildību mīkstinošu apstākli, tai nebūt nav arī turpmāk jāturpina ievērot šo praksi (Vispārējās tiesas 2006. gada 14. decembra spriedums apvienotajās lietās no T-259/02 līdz T-264/02 un T-271/02 *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, Krājums, II-5169. lpp., 510. punkts; iepriekš 45. punktā minētais spriedums lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 208. punkts, un 2010. gada 19. maija spriedums lietā T-11/05 *Wieland-Werke* u.c./Komisija, Krājumā nav publicēts, 227. punkts).

235 Kā Komisija pamatoti ir norādījusi (apstrīdētā lēmuma 460. apsvērums), principā karteļi rodas brīdī, kad nozarē ir grūtības. Ja tiktu piekrists prasītājas argumentam, tad naudas sods būtu regulāri jāsamazina gandrīz vai visos gadījumos (saistībā ar līdzīgiem apsvērumiem skat. iepriekš 234. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Raiffeisen Zentralbank Österreich* u.c./Komisija, 510. punkts; iepriekš 45. punktā minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 207. punkts, un iepriekš 234. punktā minēto spriedumu lietā *Wieland-Werke* u.c./Komisija, 227. punkts).

236 Tādējādi šī daļa ir jānoraida.

Par trešo daļu – pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi saistībā ar naudas soda summas aprēķināšanas parametriem

237 Prasītāja norāda, ka neviens no apstrīdētā lēmuma 65 apsvērumiem, kuri veltīti korektīvajiem pasākumiem, neļauj tai uzzināt, kādā mērā tās personiskā dalība pārkāpumā ir tikusi ņemta vērā naudas soda summas aprēķināšanā.

238 Komisija norāda, ka šī kritika nav pamatota, jo pārkāpums, kurā prasītāja apsūdzēta sakarā ar tās personisko dalību, ir tāds pats, kurā tā apsūdzēta sakarā ar tās atbildību par tās meitassabiedrības rīcību. Attiecībā uz vienu un to pašu pārkāpumu, kurā vainots viens un tas pats uzņēmums, aprēķinot naudas soda summu, nav jānošķir abi statusi, saistībā ar kuriem ir sodīta prasītāja.

239 Ir jānorāda, ka šis pamats ir balstīts uz pieņēmumu, kurš jau ir noraidīts (skat. iepriekš 173.–176. apsvērumu) un saskaņā ar kuru prasītāja esot vainota kā tiešā izpildītāja atsevišķā pārkāpumā, kurš atšķiras no pārkāpuma, kurā tā vainota kā *Copigraph* mātessabiedrība.

240 Tomēr, kā ticis norādīts iepriekš, pārkāpums, kurā prasītāja piedalījusies kā tiešā izpildītāja un kā *Copigraph* mātessabiedrība ir viens un tas pats pārkāpums. Lielākais, šajā pārkāpumā prasītāja ir vainota divos statusos.

241 Tādējādi saistībā ar vienu un to pašu pārkāpumu, kurā vainots viens un tas pats uzņēmums, Komisijai, aprēķinot naudas soda summu, nebija jānošķir abi statusi, kuros apsūdzēta prasītāja.

242 Ir jāpiebilst, ka savos 2009. gada 2. aprīļa secinājumos saistībā ar iepriekš 13. punktā minēto *PAK* spriedumu (Krājums, I-7191. un I-7196. lpp., 103. punkts) ģenerāladvokāts Bots ir norādījis, ka tas, ka prasītāja Lēmumā 2004/337 tikusi uzskatīta par atbildību pārkāpumā arī kā tiešā izpildītāja, nekādi neietekmē naudas soda apmēru, jo šis apmērs tiek noteikts, pamatojoties uz apgrozījumu paškopējošā papīra tirgū; šo apgrozījumu pilnībā bija īstenojusi tās meitassabiedrība *Copigraph*. Tas tāpat ir apstrīdētajā lēmumā.

243 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka, aprēķinot naudas soda summu, nebija jānošķir abi statusi, kuros prasītāja atzīta par atbildīgu pārkāpumā.

244 Tādēļ šī daļa, ar kuru tiek apgalvota pienākuma norādīt pamatojumu neizpilde, ir jānoraida.

245 Tā kā šis pamats nav pamatots nevienā no tā daļām, tas ir pilnībā jānoraida.

Par sesto pamatu – paziņojuma par sadarbību un samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principu pārkāpumu

246 Prasītāja uzskata, ka naudas soda summas samazinājums 5 % apmērā, kas piešķirts apstrīdētajā lēmumā, papildus naudas soda samazinājumam 20 % apmērā, kas jau piešķirts Lēmumā 2004/337, ir lielā mērā nepietiekams.

247 Savā atbildē uz otro paziņojumu par iebildumiem prasītāja esot lūgusi papildus samazināt naudas soda summu, piemērojot paziņojuma par sadarbību D sadaļas 2. punktu. Prasītāja, ņemot vērā neiespējamību aizstāvēties šajā aspektā, esot nolēmusi atteikties apstrīdēt *Copigraph* dalību aizliegtās vienošanās īstenošanā visa pārkāpuma laikā, kuru konstatējusi Komisija, proti, no 1992. gada janvāra līdz 1995. gada septembrim. Šādi rīkojoties, prasītāja esot atzinusi *Copigraph* dalību pārkāpumā par papildu 25 mēnešu ilgu laiku, taču *Copigraph* bija atzinusi savu dalību vienīgi par 21 mēneša laiku. Tomēr prasītāja norāda, ka par faktu, kas attiecas uz ilgāku laiku, neapstrīdēšanu Komisija tai esot piešķīrusi par 75 % mazāku naudas soda summas samazinājumu nekā jau uzliktā naudas soda summas samazinājums.

248 Turklāt prasītāja kritizē pamatojumu, kuru Komisija izmantojusi, lai attaisnotu papildu samazinājumu 5 % apmērā, un saskaņā ar kuru neapstrīdēšana neesot liegusi izvirzīt jebkāda veida argumentus, apstrīdot Komisijas kompetenci; tas neesot atvieglojis šīs iestādes uzdevumu. Prasītāja apgalvo, ka tā vienīgi leģitīmi ir izmantojusi savas tiesības uz aizstāvību un noilgumu. Komisijas kļūdas attiecībā pret prasītāju esot tai liegušas iespēju gan aizstāvēties, gan īstenot sadarbību, kas pārsniedz faktu neapstrīdēšanu; tā vairs neesot varējusi sazināties ar lieciniekiem un piekļūt arhīviem. Šī situācija esot ietvērusi nevienlīdzīgu attieksmi pret prasītāju salīdzinājumā ar citiem uzņēmumiem.

249 Komisija atbild, ka prasītājas argumentiem par skaitļiem neesot nozīmes. Samazinājums galvenokārt esot piešķirts sakarā ar sadarbību pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas. Samazinājums saskaņā ar paziņojumu par iebildumiem neesot samērīgs ar atzītā vai neapstrīdētā pārkāpuma ilgumu. Ar naudas soda samazināšanu esot atlīdzināts tas, ka ir ticis atvieglots Komisijas darbs.

250 Prasītāja apstrīdēšanu esot veikusi pēc otrā paziņojuma par iebildumiem, lai gan tas, ka Vispārējā tiesa iepriekš 10. punktā minētajā spriedumā lietā *Bolloré* ir noraidījusi lietas dalībnieku pamatus par pārkāpuma ilgumu, praktiski apstiprina Komisijas vērtējumu šajā sakarā. Prasītājai tādējādi faktiski vairs neesot bijis citas izvēles kā neapstrīdēt pārkāpuma ilgumu. Turklāt prasītājas norāde, ka tā ir atteikusies apstrīdēt pārkāpumu, jo tā vairs neesot varējusi nodrošināt savu aizstāvību, liecinot, ka tai šāda attieksme bija nevis tāpēc, lai sadarbotos ar Komisiju, bet gan pēc otrā paziņojuma par iebildumiem.

251 Neesot pārsteidzoši, ka Komisija ir ņēmusi vērā, ka prasītāja ir izvirzījusi daudzus argumentus, kuri nav atvieglojuši Komisijas uzdevumu.

252 Visbeidzot, prasītāja esot guvusi labumu no savas bijušās meitassabiedrības sadarbības pirms paziņojuma par iebildumiem; attiecībā pret prasītāju tas esot labvēlīgi, jo Komisijas prakse ir nesniegt labumu bijušajai mātessabiedrībai par bijušās meitassabiedrības sadarbību. Ja Vispārējā tiesa uzskatītu, ka prasītājai nebūtu bijis jāsaņem papildu samazinājums 5 % apmērā, Komisija nesaskatot nekādus šķēršļus tam, ka prasītājas naudas sods tiktu palielināts.

253 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru naudas sodu samazināšana uzņēmumu, kas piedalījušies Savienības konkurences tiesību pārkāpumos, sadarbības gadījumā ir pamatota ar apsvērumu, ka šāda sadarbība atvieglo Komisijas uzdevumu (iepriekš 85. punktā minētais Vispārējās tiesas spriedums lietā *BPB de Eendracht*/Komisija, 325. punkts, un Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedumi lietā T-338/94 *Finnboard*/Komisija, *Recueil*, II-1617. lpp., 363. punkts, un lietā T-347/94 *Mayr-Melnhof* /Komisija, Krājums, II-1751. lpp., 330. punkts).

254 Samazinājumu, pamatojoties uz paziņojumu par sadarbību, var attaisnot tikai tad, ja sniegto informāciju un – plašākā nozīmē – attiecīgā uzņēmuma rīcību šajā sakarā var uzskatīt par patiesas sadarbības pierādījumu. Kā tas izriet jau no paša sadarbības jēdziena, kas izskaidrots paziņojumā par sadarbību, it īpaši šī paziņojuma ievadā un D sadaļas 1. punktā, tikai tad, ja attiecīgā uzņēmuma rīcība liecina par patiesu sadarbību, tam var tikt piemērots samazinājums, pamatojoties uz minēto paziņojumu (iepriekš 33. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 395. un 396. punkts, un iepriekš 78. punktā minētais spriedums lietā *Degussa*/Komisija, 383. punkts).

255 Ir jāatgādina, ka šajā lietā naudas soda samazinājums 20 % apmērā, kas ticis piešķirts saskaņā ar paziņojuma par sadarbību D sadaļas 2. punkta pirmo ievilkumu, tika piešķirts tādēļ, ka *Copigraph* pirms pirmā paziņojuma par iebildumiem nosūtīja Komisijai dokumentus un informāciju par laiku no 1993. gada septembra līdz 1995. gada maijam; šie dokumenti un informācija palīdzēja apstiprināt pārkāpuma pastāvēšanu šajā laikā (skat. Lēmuma 2004/337 70., 446., 449. un 452. apsvērumu un apstrīdētā lēmuma 463.–466. apsvērumu).

256 Naudas soda summas papildu samazinājums 5 % apmērā, kas piešķirts ar apstrīdēto lēmumu, ir balstīts uz to, ka prasītāja savā atbildē uz otro paziņojumu par iebildumiem (šīs atbildes 118. punkts) paziņoja, ka vairs neapstrīdēs faktus par laiku no 1992. gada janvāra (ieskaitot) līdz 1993. gada septembrim (neieskaitot) (apstrīdētā lēmuma 471. apsvērums).

257 Arguments, saskaņā ar kuru par to, ka prasītāja nav apstrīdējusi faktus par ilgāku laiku (25 mēneši, pēc prasītājas domām) nekā pārkāpuma laiks, kuru nav apstrīdējusi *Copigraph* (21 mēnesis, pēc prasītājas domām), Komisija esot piešķīrusi prasītājai papildu naudas soda samazinājumu (5 %), kas ir par 75 % mazāks nekā 20 % samazinājums, kas piešķirts ar Lēmumu 2004/337, ir jānoraida, un tas jāveic neatkarīgi pat no tā, ka prasītājas neapstrīdēšana attiecās vienīgi uz 20 mēnešu laiku, nevis 25 mēnešu laiku.

258 Ir jānorāda, ka naudas soda samazinājums saskaņā ar paziņojumu par sadarbību netiek noteikts proporcionāli atzītajam vai neapstrīdētajam pārkāpuma ilgumam, bet atkarībā no tā, vai sadarbība konkrēti ir atvieglojusi Komisijas darbu. Komisijas uzdevumu neatvieglo neapstrīdēšana, kas notiek, kad šai iestādei jau ir pietiekami daudz pierādījumu, lai konstatētu attiecīgos faktus (šajā ziņā skat. iepriekš 148. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Erste Group Bank* u.c./Komisija, 288.–290. punkts).

259 Šajā ziņā ir jāuzsver, ka sākotnējais naudas soda summas samazinājums 20 % apmērā tika piešķirts par *Copigraph* sadarbību ar Komisiju pirms pirmā paziņojuma par iebildumiem. Kā to ir norādījusi Komisija, aktīva sadarbība, kas – gluži kā *Copigraph* gadījumā – ietver informācijas sniegšanu, kura pārsniedz vienkāršu atbildi uz informācijas pieprasījumu, atvieglo šīs iestādes darbu lielākā mērā nekā vienkārša faktu neapstrīdēšana pēc paziņojuma par iebildumiem.

260 Turklāt šajā lietā tas, ka prasītāja neapstrīdēja faktus par laiku no 1992. gada janvāra līdz 1993. gada septembrim, ir noticis ne tikai pēc pirmā paziņojuma par iebildumiem, bet pat vēl pēc tam, kad Vispārējā tiesa iepriekš 10. punktā minētajā spriedumā lietā *Bolloré* bija izvērtējusi un noraidījusi visus dažādo lietas dalībnieku pamatus par pārkāpuma ilgumu (skat. minētā sprieduma 244.–371. punktu). Minētajā spriedumā Vispārējā tiesa ir akceptējusi Komisijas nostāju saistībā ar sanāksmju, kurās piedalījušies dažādie Lēmumā 2004/337 norādītie uzņēmumi – ieskaitot *Copigraph* –, pret konkurenci vērsto mērķi. Tādējādi iepriekš 10. punktā minētais spriedums lietā *Bolloré*, lai gan tas ir atcelts attiecībā pret prasītāju par tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, praktiski tomēr apstiprina Komisijas vērtējumu par pārkāpuma ilgumu. Iepriekš 13. punktā minētajā *PAK* spriedumā (skat. konkrētāk 77.–81. un 97.–99. punktu) Tiesa ir noraidījusi pamatus par pārkāpuma ilgumu.

261 Šajos apstākļos Komisija pamatoti varēja uzskatīt, ka tas, ka prasītāja savā atbildē uz otro paziņojumu par iebildumiem nebija apstrīdējusi *Copigraph* dalību pārkāpumā laikā no 1992. gada janvāra līdz 1993. gada septembrim, tai faktiski neatviegloja uzdevumu (apstrīdētā lēmuma 472. apsvērums).

262 Šī konstatācija pati par sevi ir pietiekama, lai pamatotu, ka prasītājai netiek piešķirts nekāds papildu naudas soda summas samazinājums; nevar tikt apgalvots, ka naudas soda summas samazinājums 5 % apmērā, kuru Komisija tomēr piešķīrusi saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 473. apsvērumā izklāstītajiem apsvērumiem, būtu acīmredzami nepietiekams.

263 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka šis pamats neatkarīgi no kritikas, ko prasītāja ir vērsusi pret pamatojumu, ko Komisija sniegusi apstrīdētā lēmuma 473. apsvērumā, lai tomēr tiktu piešķirts papildu samazinājums 5 % apmērā, ir jānoraida (skat. iepriekš 248. punktu).

264 Saistībā ar šo kritiku tomēr ir jānorāda, ka pretēji prasītājas apgalvotajam apstrīdētā lēmuma 473. apsvērumā izklāstītais formulējums –, saskaņā ar kuru tas, ka prasītāja "vairs neapstrīd faktus, nav tai liedzis izvirzīt daudzus argumentus, ar kuriem tiek apstrīdēta Komisijas kompetence un kuri noteikti nav atvieglojuši Komisijas uzdevumu", – nekādā ziņā nav pārsteidzošs.

265 Komisija būtībā ir vienīgi konstatējusi, ka tas, ka prasītāja neapstrīdēja faktus, neizriet no patiesas gribas sadarboties ar Komisiju un līdz ar to tai atvieglot uzdevumu, bet ka šī neapstrīdēšana ir nesaraujami saistīta ar prasītājas argumentāciju, saskaņā ar kuru tai Komisijas kļūdas dēļ esot liegta iespēja aizstāvēties. Šāda rīcība kopsakarā ar to, ka prasītāja neapstrīd faktus, faktiski neliecina par patiesu nodomu sadarboties, kurš ir nepieciešams, lai saņemtu naudas soda summas samazinājumu (skat. iepriekš 254. punktā minēto judikatūru).

266 Tādējādi Komisija nav paudusi nekādus pārmetumus prasītājai saistībā ar tās aizstāvības līdzekļiem, ne arī tai liegusi tiesības izvirzīt tās izvēlētos argumentus. Tā ir vienkārši konstatējusi, ka tai ir jāakceptē tās aizstāvības izvēles sekas.

267 Arguments, saskaņā ar kuru prasītājai Komisijas kļūdas dēļ esot bijusi liegta ne tikai iespēja aizstāvēties, bet arī iespēja īstenot sadarbību, kas pārsniedz vienkāršu faktu neapstrīdēšanu, un saskaņā ar kuru tas izraisot vienlīdzīgas attieksmes pret prasītāju un pārējiem apsūdzētajiem uzņēmumiem pārkāpumu, ir jānoraida. Izvērtējot ceturto pamatu, jau tika konstatēts, ka Komisija nekādi nav atbildīga par apgalvoto prasītājas nespēju aizstāvēties otrajā administratīvajā procesā. Turklāt un kā tas ticis konstatēts iepriekš 154. punktā, šī apgalvotā nespēja ir pretrunā tam, ka tiesvedībā lietā T-109/02 prasītāja ir apstrīdējusi pārkāpuma ilgumu.

268 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka šis pamats ir jānoraida.

269 Tā kā neviens no prasītājas izvirzītajiem pamatiem savu prasījumu atbalstam ne saistībā ar atcelšanu, ne grozīšanu nav pamatots, prasība ir jānoraida kopumā.

Par tiesāšanās izdevumiem

270 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā prasītājai spriedums ir nelabvēlīgs, tai jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus atbilstoši Komisijas prasījumiem.

Ar šādu pamatojumu

VISPĀRĒJĀ TIESA (otrā palāta)

nospriež:

1) prasību noraidīt;

2) *Bolloré* sedz savus, kā arī atlīdzina Eiropas Komisijas tiesāšanās izdevumus.

Forwood Dehousse Schwarcz

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2012. gada 27. jūnijā.

[Paraksti]

Satura rādītājs

Tiesvedības priekšvēsture 1

Process un lietas dalībnieku prasījumi 4

Juridiskais pamatojums 4

Par pirmo pamatu – ECPAK 6. un 7. panta un Hartas 41., 47. un 49. panta pārkāpumu 5

Par pirmo daļu – likumpārkāpumu un sodu tiesiskuma principa un tiesiskās drošības principa, kas paredzēti ECPAK 6. un 7. pantā un Hartas 47. un 49. pantā, pārkāpumu un Eiropas Savienības dalībvalstīs atzītā sodu individualizācijas principa pārkāpumu 5

Par otro daļu – to, ka ar prasītājas uzklausīšanas apstākļiem ir pārkāptas tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu, kas paredzētas ECPAK 6. pantā un Hartas 41. un 47. pantā, kā arī pārkāpta objektivitātes prasība 8

Par trešo pamatu – vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu 11

Par ceturto pamatu – saprātīga termiņa pārkāpumu un neiespējamību aizstāvēties sakarā ar laika posmu no pārkāpuma beigām līdz otrajam paziņojumam par iebildumiem 12

Par otro pamatu – noilguma noteikumu pārkāpumu 22

Par piekto pamatu – pamatnostādņu, sodu individualizācijas principa un samērīguma principa pārkāpumu un pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi 25

Par pirmo daļu, kas izriet no atteikuma samazināt naudas sodu sakarā ar šī procesa faktisko un juridisko kontekstu 25

Par otro daļu – atteikumu samazināt naudas soda summu sakarā ar krīzi paškopējošā papīra nozarē . 27

Par trešo daļu – pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi saistībā ar naudas soda summas aprēķināšanas parametriem 27

Par sesto pamatu – paziņojuma par sadarbību un samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principu pārkāpumu 28

Par tiesāšanās izdevumiem 31